

Služba vojenských duchovních v armádách České a Slovenské republiky

Jaroslav Zoubek

Anotace

Co praktického vykonává vojenský kaplan během své služby? V dnešním svobodném a možná i trochu přetechnizovaném světě není problém najít dostatek knih a článků, které by popisovaly činnost vojenského duchovního. Některé byly vydány samotnými duchovními, jiné se vydávají jako autentické zápisky a vzpomínky. Většinou se to ovšem týká služby duchovních během jejich působení ve válečném stavu. Vzpomínek či popisu jejich každodenní práce v míru mnoho nenajdeme. Tento článek nabízí pohled do každodenní činnosti, rutiny a překážek, které musí duchovní v armádě při své práci překonávat. Základem pro tuto práci byla anketa, kterou provedl autor u svých kolegů působících v armádě České republiky a Slovenska. Srovnání duchovních služeb našich dvou zemí a v nich působících duchovních je zajímavé i z hlediska rozdílných přístupů oficiálních dokumentů rámujiících celou službu.

Článek je uveden zkráceným historickým vhladem do vzniku (znovuobnovení) této služby v 90. letech minulého století. I přes rozdílnost přístupu politických elit a různá východiska přece jsou zde i společné body. Tomuto tématu se věnuje první část, na kterou navazuje popis prostředků používaných našimi duchovními. Pro dokreslení celé problematiky jsou v článku zveřejněny konkrétní zkušenosti vojenských kaplanů z nestandardních situací, ve kterých sloužili společně se svými vojáky.

Abstract

The service of military chaplains in the armies of the Czech and Slovak Republics

In today's free and perhaps even slightly over-technified world, it is not a problem to find enough books that would describe the activities of a military chaplain. Some were published by the chaplains themselves, others are published as authentic notes and memoirs. However, most of them concern the service of chaplains during their service in a state of war. We cannot find many memories or descriptions of their daily work in peacetime. This article offers an insight into the daily activities and routines as well as the obstacles that chaplains in the army have to overcome in their work. The basis for this work was a survey that was conducted among chaplains serving in the armies of the Czech Republic and Slovakia. A comparison of the chaplain services in our two countries is also interesting from the perspective of the differences in the approach of official documents framing the entire service. The article is introduced by a brief historical insight into the emergence (renewal) of this service in the 1990s. Despite the differences in the approach of political elites and different starting positions, there are also common points. The first part, devoted to this topic, is followed by a description of the means used by our clergy. To illustrate the given issue, the article shares experiences of specific military chaplains in non-standard situations where they served together with their soldiers. The current condition of pastoral work of military chaplains in the armies of the Czech Republic and Slovakia informs also on how far chaplains are willing to go in their offers to soldiers concerning education, spiritual life, accompaniment and relationships.

„*Jsem vojenský kaplan.*“ ... ticho... „*aha.*“ Po těchto slovech, která následují po dotazu na mou práci a mé povolání, přichází chvíle ticha a pak ujištění, že je každému jasné, co vlastně dělám. Následující reakce však bývá dvojitá. Člověk zběhlý v křesťanském světě a křesťanském náhledu na život reaguje ujištěním, že ví, o co jde. Další případné otázky směřují k počtu odsloužených bohoslužeb či přítomných vojáků na nich, celkové počty věřících vojáků, počty křtů, svateb atd. Člověk, který křesťanství zná jen z masmédií (často pouze negativní pohled), reaguje tichým přemítáním, zda jsem normální, zda nejsem nebezpečný pro jeho děti či zda mi správně rozuměl. Pokud máme více času a chuť, začnou padat dotazy také k počtům věřících vojáků, a jestli tam mám vůbec co na práci, a tudíž i zda moje přítomnost v armádě není naprosto zbytečná. Reakce obojího druhu jsou poněkud nepřesné a spíše zavádějící.

Pokud mám já, a to i po čtrnácti letech služby v této kategoriální pastoraci, odpovědět na tyto dotazy, musím přiznat, že vhodnou anebo přesnou odpověď není jednoduché nalézt ani zformulovat. Je samozřejmé, že každý, pokud má popsat své vlastní povolání, může se více či méně do svých slov zamotat. Nicméně pokud budu chtít vysvětlit, co dělá například instalatér, vysvětlení může být i celkem jednoduché – instalatér opravuje nebo montuje vše kolem vody, odpadů a topení v budovách a jejich přípojkách. Co dělá učitel? Učí. Učí buď konkrétní předmět na základní či střední škole, anebo přednáší na vysoké škole. Na prvním stupni základní školy učitel učí obvykle předměty všechny.

Co tedy dělá vojenský kaplan? Tento článek je snahou o zformulování odpovědi na tuto jednoduchou otázku. Budu se v něm snažit předložit uspokojivou odpověď, a to také díky anketě, která z tohoto důvodu vznikla a kterou jsem rozeslal svým kolegům ve službě. Ne všichni našli sílu, čas nebo jen odvalu odpovědět na mé dotazy, nicméně i tak vznikl zajímavý materiál ke zpracování a předložení nejen odborné veřejnosti. Materiál je o to zajímavější, že účastníky této ankety nebyli jen duchovní působící v Armádě České republiky (dále AČR), ale také v Ozbrojených silách Slovenské republiky (dále OS SR).

Druhý článek, který bude předložen čtenářům dalšího čísla ThV, se již bude věnovat budoucnosti této služby a výhledu, jak a kam by měla směřovat. Znovu půjde nejen o pouhé srovnání duchovních služeb v AČR a OS SR, ale také k pojmenování konkrétních kroků, které povedou nejen k rozvoji, ale také potřebě mít v AČR a OS SR „své“ duchovní v budoucnosti.

Třetí článek se bude věnovat historii této služby, a to jak v celosvětovém měřítku, tak v rámci našich dvou států. Neboť český a slovenský národ mají nejen společné kořeny, vedle sebe žijí, ale mají k sobě velmi blízký vztah se všemi klady i zápory. Bude tedy zajímavé sledovat, zda služba duchovních věnujících se ozbrojeným složkám měla blíž k sobě dříve než v současné době, kdy se již projevuje třicetileté odloučení a samostatné směřování obou národů.

Služba duchovních v AČR a OS SR

Pokud chceme mluvit o současné službě vojenských duchovních v AČR a v OS SR, je vhodné nahlédnout v krátkosti do historie znovuobnovení duchovní služby. Snaha o vznik či spíše obnovení této služby v postsocialistické armádě společného státu začala již v 90. letech 20. století, kdy porevoluční Československá armáda¹ procházela v první fázi tzv. demokratizací a následně integrací do struktur NATO.²

¹ Od 1. 1. 1993 armády České a Slovenské republiky.

² Dostupné z: <https://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/strategie-rizeni/koncepcni-premeny-v-armade-po-roce-1989> [2024-11-05]. Též i: DUS, J.; HOLUB, T. (2013). Hledání cesty, s. 70. Uvedená→

Duchovní služba (dále DS) v Československé armádě po 2. sv. válce byla sice rozpuštěna, ale nikdy nebyla oficiálně zrušena.³ Z tohoto důvodu mluvíme o znovuoobnovení DS. I když počátky snah o toto znovuoobnovení sahají již do roku 1990, nebyl tento proces jednoduchý. Zpočátku byli do porevoluční Československé armády zvaní civilní kněží,⁴ jejichž působnost byla zaměřena na vojáky základní služby. Tato koncepce byla vnímána jako prozatímní, i když bylo jasné, že navázání na koncepci poválečné DS a její praktikování v nových podmínkách nebude možné.⁵ Vzory a příklady se tedy musely hledat u západních spojenců. V polovině roku 1992 byl z tohoto důvodu přidělen do Prahy vojenský kaplan us Air Force s českými kořeny podplukovník Josef Šupa.⁶ Jeho úkolem bylo připravit půdu k znovuoobnovení DS v ČSFR (z důvodu rozdělení republiky později v ČR).

kniha je vzpomínkou dvou prvních aktérů, kteří byli u zrodu novodobé DS v AČR. V knize popisují své vzpomínky, které jsou unikátním svědectvím, „jak šel čas“ s obnovou DS. Z toho důvodu je vhodné pro ty, kteří chtějí hlouběji nahlédnout do problematiky znovuoobnovení DS, a to nejen jako popisného sledu událostí, ale i konkrétních skutků, vztahů a pocitů všech tehdejších aktérů.

³ KOLEKTIV AUTORŮ. (2018). *Duchovní na bojiskách európskych a svetových vojen*, s. 123. Tato kniha je jedna z mála, která byla napsána slovenskými autory a věnuje se duchovním slovenské národnosti. Laik by řekl, že slovenský národ nemůže jako porobený v rámci rakousko-uherské monarchie mít vlastní duchovní působící ve vojsku Rakousko-Uherska. Opak je však pravdou. Důvody budou blíže vysvětleny v článku, který se věnuje historii, ale je vhodné, aby si i současný čtenář uvědomil, že slovenští duchovní hráli velmi důležitou roli v rakousko-uherském vojsku a též i v rámci Slovenského národního povstání. Druhá část knihy se již zabývá historií nedávnu a též současností, kdy zde můžete najít i střípky ze života a působení současných slovenských duchovních působících v OS SR.

⁴ TRETERA, R. J.; HORÁK, Z. (2015). *Konfesní právo*, s. 203. V okamžiku znovuoobnovení DS a předcházející přítomnosti duchovních v armádě bylo nutné toto potvrdit a vysvětlit i v rámci právního řádu, a to jak církevního, tak světského neboli příslušných států, či najít oporu v mezinárodním právním systému.

⁵ LAŇKA, J. I.; VAŇOUREK, M. (2022). *Bůh a armáda*, s. 290. Jedna z nejnovějších a nejobsáhlejších knih věnující se duchovním po I. světové válce až do 50 let dvacátého století. Obsahuje jak krátké nahlédnutí do starší historie, tak i podrobné medailonky jednotlivých duchovních působících v Československém vojsku a zahraničních armádách během druhé světové války. Zájemcům, kteří chtějí nahlédnout do života těchto vojenských duchovních a jejich konkrétního působení, ji můžeme jen doporučit. Kniha se věnuje i současnému působení vojenských kaplanů, nicméně jde o jiný náhled, a proto je i vhodná pro srovnání se současným působením vojenských duchovních, popisovaným v tomto článku.

⁶ Plk. v. v. Mons. Josef Šupa, narozen v Mutěnicích v roce 1937, v roce 1957 se prostríhal se dvěma kamarády do Rakouska, kde byl internován, a později odešel do USA, kde absolvoval základní vojenskou službu. Po jejím ukončení odešel do Říma, kde vystudoval teologii a byl vysvěcen na katolického kněze, pak působil v USA. V roce 1976 vstoupil do us Air Force jako vojenský duchovní. Od roku 2020 žije opět v Mutěnicích.

I přes jeho nasazení a práci ve velení armády, na Ministerstvu obrany či v rámci katolické církve nebyla nakonec jeho snaha úspěšná.⁷

Okamžikem rozdělení našich republik se také přístup k obnovení a vzniku DS v AČR a v ASR⁸ liší. Zatímco DS v AČR se rodí velmi pomalu, přístup slovenských politiků je aktivnější. Již v roce 1994 bylo Slovenské ministerstvo obrany pověřeno vládou, aby v armádě vytvořilo duchovní službu.⁹ Na základě tohoto pověření vznikají dvě systematizovaná místa pro duchovní z KBS¹⁰ a ERC,¹¹ kteří připravují *Koncepciu vzniku a zavedenia duchovnej a náboženskej služby v Armáde SR*, schválenou ještě v témže roce.¹² O rok později vznikají první systematizovaná místa v Armádě SR a my tedy od roku 1995 mluvíme o DS v AČR a v ASR. Dalším významným krokem bylo schválení a ratifikace *Zmluvy medzi SR a Svätou stolicou o duchovnej službe katolíckym veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky* v roce 2002.¹³ Tímto dokumentem vzniká DS pro katolické věřící v OS SR a zároveň je podepsána *Dohoda medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami o výkone pastoračnej služby ich veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky*.¹⁴

Duchovní služba v AČR se nerodila takto „shora“ jednoduše. Po několika letech marné snahy zavést a ukotvit DS v AČR smlouvami či dohodami byl nakonec duchovní „pozván“ přímo do armády a byl vyslán jako příslušník zahraniční mise společně s vojáky.¹⁵ Než došlo k oficiálnímu kroku a schválení DS v AČR, vystřídali se takto v zahraniční misi tři duchovní.¹⁶ Již samotný za-

⁷ Paradoxem je, že se úspěšně spolupodílel na vytvoření DS v armádách jiných zemích bývalého východního bloku.

⁸ Armáda Slovenské republiky v období 1993–2002, od 1. června 2002 Ozbrojené síly Slovenské republiky.

⁹ KOLEKTIV AUTORŮ. (2018). *Duchovní na bojiskách európskych a svetových vojen*, s. 126.

¹⁰ Konferencia biskupov Slovenska.

¹¹ Ekumenická rada cirkví.

¹² KOLEKTIV AUTORŮ. (2018). *Duchovní na bojiskách európskych a svetových vojen*, s. 130.

¹³ *Ordinariát OS a OZ SR*, dostupné z: <https://www.ordinariat.sk/proces-vzniku/> [2024-11-8].

¹⁴ Výslovně mezi Slovenskou republikou a Evangelickou církví augsburského vyznání na Slovensku, Reformovanou křesťanskou církví na Slovensku, Pravoslávnou církví na Slovensku, Evangelickou církví metodistickou – Slovenská oblasť, Bratskou jednotou baptistov v Slovenskej republike, Církví bratskou v Slovenskej republike, Církví adventistov siedmeho dňa – Slovenské združenie, Apoštolskou církví na Slovensku, Ústredným zväzom Židovských náboženských obcí v Slovenskej republike, Starokatolíckou církví na Slovensku, Církví československou husitskou na Slovensku.

¹⁵ Prvním vojenským kaplanem se stal dnešní plzeňský biskup mons. Tomáš Holub, který v roce 1996 vyjel s vojáky do zahraniční mise v Bosně.

¹⁶ Tomáš Holub a Bohuslav Švehla, katoličtí kněží, a Jan Asszonyi, kazatel Církve bratské.

čátek služby je na ekumenické platformě. Na jaře roku 1997 došlo též k jedné velmi významné akci – konání 8. mezinárodní konference hlavních kaplanů NATO v Praze. Tyto události nakonec daly podnět k vytvoření a podepsání *Dohody o spolupráci mezi MO, ERC a ČBK*,¹⁷ tedy okamžiku, kdy v roce 1998 oficiálně vzniká DS v rámci ministerstva obrany.¹⁸ Dalším zlomovým okamžikem je rok 2024, kdy 24. října předseda vlády podepsal *Smlouvu mezi Svatým stolcem a Českou republikou o některých právních otázkách*.¹⁹ Nehledě na tuto skutečnost se po 25 letech po první oficiální dohodě o spolupráci pracovalo na aktualizaci této dohody, kdy se 18. prosince 2024 tato nová dohoda podepsala a nově nese název *Dohoda o duchovní službě v resortu Ministerstva obrany*. Tento dokument je závaznou listinou pro fungování všech zúčastněných stran a aktualizuje vztahy mezi jednotlivými subjekty.²⁰

Současná duchovenská péče

V současné době slouží v AČR celkem 39 vojenských kaplanů. Z toho je dvanáct římskokatolického vyznání (5 trvalých jáhnů, 7 kněží), jeden řeckokatolického a jeden pravoslavného vyznání. Dalších 8 je z Českobratrské církve evangelické, 7 z Církve československé husitské, 3 z Církve bratrské, po 2 ze Slezské církve evangelické augsburského vyznání a Církve adventistů sedmého dne. Bratrská jednota baptistů, Starokatolická církev v ČR a Jednota bratrská poskytla po 1 duchovním.

¹⁷ Dohoda se týká ministerstva obrany (dále MO) a působení duchovních v rámci této dohody je vůči všem zaměstnancům MO a též v jejich organizacích a podnicích. Z důvodu zjednodušení se bude v textu uvádět DS AČR, neboť všichni duchovní v rámci MO nosí „uniformy“ a v rámci metodického vedení spadají pod hlavního kaplana, který je hodností plukovník. Přímým nadřízeným hlavního kaplana je náčelník generálního štábu AČR. Pro příklad můžeme uvést, že „pod“ hlavního kaplana spadají i vojenští duchovní působící v rámci Vojenské policie a Hradní stráže, které strukturálně nespádají pod Armádu ČR. Vojenská policie je přímo v podřízenosti MO a Hradní stráž, která je sice součástí Ozbrojených sil, ale je přímo podřízena náčelníkovi Vojenské kanceláře prezidenta republiky (která není součástí AČR). Duchovní těchto složek ovšem také nosí uniformu a je též možné z těchto složek přecházet do struktur AČR. (I já jsem byl po tři roky kaplanem Vojenské policie.)

¹⁸ DS v AČR vzniká jako ekumenická služba, což je dodnes velmi výjimečné v rámci armád NATO.

¹⁹ Dostupné z: https://mzv.gov.cz/file/5612552/CESKY_2024_10_20_Agreement_CZ_Holy_See_CZ_version_clean_for_Czech_Republic_sanitized_sanitized_CLEAN_final.docx [2024-11-05].

²⁰ Česká republika – Ministerstvo obrany, Česká biskupská konference a Ekumenická rada církví v ČR.

V OS SR slouží v Ordinariátu celkem 24 katolických duchovních a v ÚEPS 6 duchovních (ECAV a Reformovaná křesťanská církev na Slovensku vyslaly po 2 duchovních, Pravoslavná církev a Apoštolská církev po 1 duchovním).

Společné znaky a rozdíly DS v AČR a OS SR

Základní rozdíl v DS AČR a OS SR je ten, že DS AČR je ekumenická služba, která přímo po svých členech vyžaduje otevřený a vstřícný postoj ke všem ostatním církvím sdruženým v ERC i vůči církvi katolické. Za tento stav a postoj vděčíme přístupu prvních duchovních sloužících v armádě a také tehdejšími vrcholnými představiteli ČBK a ERC. Také politická scéna té doby byla vstřícnější vůči vzájemné spolupráci než odděleným zájmům jednotlivých církví. Na Slovensku nebyl takto otevřený vstřícný postoj zvláště ze strany KBS.²¹ Byly sice snahy o společný základ a fungování, ale v okamžiku uzavření smlouvy mezi Slovenskou republikou a Vatikánem toto definitivně končí. Nicméně spolupráce jednotlivých duchovních z různých církví funguje, ale je postavena na osobním přístupu a účtě jednoho k druhému.

Z dokumentů duchovních služeb vyplývá ještě jeden závěr, který diametrálně odlišuje českou DS od duchovních služeb Slovenska. V názvu Dohody a Smlouvy je totiž zmíněno zaměření, tedy ke komu duchovní služba směřuje. Zatímco DS na Slovensku směřuje ku prospěchu svých věřících,²² v České republice je naopak v Dohodě o duchovní službě v resortu Ministerstva obrany napsáno, že duchovní jsou k dispozici všem příslušníkům jednotky a též i jejich rodinným příslušníkům,²³ a navíc že zabezpečuje duchovní službu pro všechny konfese, jež jsou součástí smlouvy.²⁴ V náplni práce má nadto každý duchovní povinnost být poradcem velitele v oblasti lidských a duchovních hodnot, etiky, morálky a mezilidských vztahů.²⁵ Pokud bychom to shrnuli, DS v AČR je zaměřena pro všechny zaměstnance MO a AČR (včetně jejich rodinných příslušníků) a pak se zužuje na konkrétní konfesi a vlastní církev. DS v OS SR je primárně

²¹ KOLEKTIV AUTORŮ. (2018). *Duchovní na bojiskách európskych a svetových vojen*, s.132.

²² Srov.: *Dohoda medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami o výkone pastoračnej služby ich veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky a Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o duchovnej službe katolíckym veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky*.

²³ V rozkazu ministra obrany ČR z roku 1998 se mimo jiné píše: „Každý příslušník resortu MO má právo si pomoc vojenského duchovního vyžádat, přijmout nebo odmítnout.“ RMO 1998, bod. 2, pís. (a).

²⁴ Srov. Dohoda o duchovní službě v resortu Ministerstva obrany, čl. 7, odst. 1, písm. (h).

²⁵ Srov. Dohoda o duchovní službě v resortu Ministerstva obrany, čl. 7, odst. 1, písm. (a).

zaměřena na příslušníky vlastní církve (včetně jejich rodinných příslušníků) s možností rozšíření služby pro vojáky jiné konfese či nevěřící.

Dalším z rozdílů je možnost nošení a používání zbraní u duchovních.²⁶ Dle statutu Ordinariátu je přímo stanoven zákaz, aby duchovní měl přidělenou zbraň²⁷ nebo se vyžadovalo její nošení a použití, nicméně do konce roku 2022 to bylo tolerováno. Od 1. 1. 2023 již striktně kaplani Ordinariátu nemají přidělenou žádnou zbraň. Existuje ovšem výjimka, pokud jde o účast v zahraniční operaci. Zde zbraň musí být přidělena a popřípadě i nošena, a s tím se pojí také její ovládání.²⁸ ÚEPS mají předpisy postaveny tak, že nošení a použití zbraně je závislé na veliteli útvaru a zvyku OS SR.²⁹ V AČR je v předpisech dáno, že vojenský kaplan může v otázce používání zbraní uplatnit výhradu svědomí.³⁰ Prakticky to tedy znamená, že je víceméně na vojenském duchovním, zda a jak tuto výhradu využije. Pokud jde o účast v zahraničních operacích, v AČR se v otázce nošení a užívání zbraní nerozlišuje, zda jde o mírovou, bojovou, nebo výcvikovou misi. Pokud má voják vyjet do mise (včetně vojenského duchovního), musí umět ovládat zbraň, střílet a také je povinnost mít praktickou zkušenost z hodů ostrým granátem.

Posledním z rozdílů, který DS v našich zemích odlišuje, je jejich výlučnost neboli samostatnost. DS v AČR je totiž samostatnou složkou, nespádající pod žádnou jinou jurisdikci či církev. Je budována na ekumenickém základě a není primárně evangelizační (tzn. DS není motivována snahou o získání nových členů pro svou víru či církev).³¹ Ordinariát a také ÚEPS je nadřazený prvek, který sdružuje ve svých řadách kaplany nejen vojenské, ale i působící u Hasičského a záchranného zboru Slovenské republiky, Policajného zboru Slovenskej republiky a Zboru väzenskej a justičnej stráže.

Způsob vstupu zájemce o službu v AČR nebo OS SR má svá národní specifika. V tomto jsou si tedy podobny, neboť každá duchovní služba dodržuje pravidla a předpisy své země a armády (ozbrojených sil), tzn. nemá žádné specifické výjimky v přijetí či odmítnutí kandidáta do DS v armádě (os).

²⁶ Pistole, útočná puška, popřípadě nácvek a použití granátu.

²⁷ Přidělení zbraně znamená, že ve zbrojním skladě, kde jsou zbraně uloženy, má každý voják určenou svou konkrétní zbraň pod konkrétním číslem a svým jménem. Nemůže se stát, že by více vojáků mělo jednu zbraň. Každý voják tak ručí za funkčnost a čistotu zbraně, která je mu přidělena a o kterou se stará.

²⁸ Výjimkou jsou mírové či výcvikové mise – SLOVCON UNFICYP CYPRUS, EFP Lotyšsko, kde zbraň nemusí mít ani přidělena.

²⁹ *Štatút Ústredia EPS v OS SR a OS SR*, kapitola IV., čl. 23, bod 5, 6.

³⁰ Srov. Dohoda o duchovní službě v resortu Ministerstva obrany, čl. 6, odst. 4.

³¹ Dohoda o duchovní službě v resortu Ministerstva obrany, čl. 6, odst. 4.

Pastorační péče

Slovo pastorační vychází ze slova pastýř – pastor.³² Slova pastýř užívá Ježíš Kristus ve svých promluvách (podobenstvích), když mluví k apoštolům nebo lidem. Nachází se na několika místech v Novém zákoně, např. Jan 10,11; 10,14; Mk 6,34; 14,27. Pastýř pase své ovce, dopřává jim vše, co k životu potřebují, ukazuje směr, kterým se mají vydat, aby nestrádaly, a zároveň jim poskytuje ochranu. Pokud to převedeme do dnešní podoby, pastýř je ten, kdo se stará o vše, aby ovce čili člověk došel bez úhony tam, kde je doma, tedy aby dosáhl svého cíle, jímž je spása. Když se podíváme na praktickou stránku chování a jednání Ježíše, je on sám vzorem, jak zabezpečit své „ovce“,³³ jak o ně pečovat,³⁴ jak se s nimi a za ně modlit³⁵ a doprovázet je do Božího království.³⁶ Je to starost o tělesnou, duševní a duchovní stránku člověka, což můžeme najít i v CIC z roku 1983.³⁷ V dokumentech 2. vatikánského koncilu v konstituci O církvi v dnešním světě³⁸ v čl. 1 se píše: „*Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je radostí a nadějí, smutkem i úzkostí Kristových učedníků a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdcích odezvu.*“ Tento text potvrzuje povinnost křesťanů následovat chování a praxi Ježíše³⁹ a jeho učedníků.

V příručkách pastorační teologie se dnes setkáváme se čtyřmi úkoly, které má plnit církve. Jsou jimi koinónia (společenství), martyria (svědectví), diakonia (služba) a leiturgia (liturgie, bohoslužba).

Pastorační péčí tedy nazýváme uskutečňování těchto úkolů, a to tak, že v praktické činnosti jsou zastoupeny všechny zmíněné složky, i když v různé míře. Zjednodušeně se dá říci, že pastorační péče je jednání s lidmi, kdy je z pozice věřících nejen respektujeme, ale též jim vycházíme vstříc ve všech jejich životních situacích, abychom jim pomohli lépe zvládnout životní těžkosti.⁴⁰

³² Novozákonní řečtina překládá jako ποιμήν, srov.: *Novum testamentum graece et latine.*

³³ Mt 15,36; Lk 9,16; Mk 6,41.

³⁴ Mk 6,56; Lk 13,12; Mk 9,37.

³⁵ Lk 23,34; Mt 26,38; Mk 14,38.

³⁶ Lk 23,43; Lk 21,36.

³⁷ Srov. Kodex kanonického práva z roku 1983 (Codex iuris canonici). (1994), kán. 375, kán. 383, kán. 515.

³⁸ *Gaudium et spes.*

³⁹ MARMION, C. D. (2024). *Kristus, život duše*, s. 53 – kniha, která může pomoci prohloubit duchovní život člověka s přesahem do praktického života. Podrobně popisuje skutky a učení Ježíšovo s návodem k praktickému využití a uvědoměním si toho, co je podstatou opravdového vnitřního života s Kristem.

⁴⁰ Viz https://is.muni.cz/el/1441/podzim2010/Kv2BP_PAT1/um/Pastoralni_teologie.pdf [2025-02-06].

Pokud budeme mluvit o konkrétní péči a pracovní náplni vojenského duchovního, je nutné si uvědomit, že tato praxe je rozdělena do dvou základních kategorií. Jednak se může jednat o standardní opakující se činnost, kterou duchovní ať z OS SR, či z AČR, koná pravidelně, tak nestandardní, kterou každý duchovní dělá v okamžiku nenadálých situací dle potřeb svých kolegů v uniformě.

Prostředky, které duchovní v každém tomto „období“ používá, mohou být stejné nebo obdobné. Z tohoto důvodu budou v dalším textu konkrétní prostředky pastorační péče pojmenovány a blíže specifikovány. Tento výčet prostředků je výsledkem výzkumu, který byl vykonán u vojenských duchovních a bude reflektovat názory poptaných vojenských duchovních. Později si ukážeme, co to znamená období standardní péče a jak a kdy se může voják (tudíž i duchovní) dostat do nestandardní situace, a to včetně praktických příkladů ze současnosti, aby obraz práce duchovního v armádě nabyl praktického rozměru.

Prostředky pastorační péče

Zde se jimi míní způsob, jakým duchovní pracují. Co je pro ně podstatné a jakým způsobem toho dosahují.

Rozhovory s vojáky

Činnost pravidelných rozhovorů s vojáky preferuje a prakticky uplatňuje nejvíce duchovních jak v AČR, tak v OS SR. Celkově tomuto přístupu dává přednost 67,9 % duchovních. Toto množství kaplanů nejenže tento přístup preferuje, ale i praktikuje. Pokud budeme mluvit o nepravidelných (náhodných) rozhovorech, tak dle vyjádření samotných kaplanů již mluvíme o 100 %.

Rozhovory s vojáky jsou konkrétní setkání, během nichž se navazuje vztah. A na základě vztahu vznikají vazby, jež jsou pak nosným prvkem práce duchovních. Dle výsledků ankety je to nejvíce užívaná metoda, ale i nejvíce doporučovaná. Jen osobním vztahem (vazbou), který se tímto způsobem získá, může pak duchovní pokračovat ve své práci. Jak jsme popsali výše v rozboru, co je pastorační péče, a přirovnali ji k Ježíšově činnosti, je to jedna z důležitých cest – poznat své bližní, abychom jim napříště mohli být oporou či průvodci.

Přítomnost

Přítomnost mezi vojáky znamená být s nimi a mezi nimi, účastnit se pravidelných zaměstnání vojáků nebo spoluúčastnit se na úkolech, které musí zvládnout. Více než vhodné je též být mezi nimi i ve chvílích odpočinku a relaxace.

Dále i přítomnost na zahraniční operaci je podstatná⁴¹ a důležitá pro vzájemný vztah vojáka a vojenského duchovního. Za nepostradatelnou součást práce vojenského duchovního, kterou je přítomnost neboli služba přítomnosti, ji považuje 60,7 % duchovních.⁴² Toto bytí s vojáky je velmi důležité, neboť vojáci mohou vidět, že stejnými „útrapami“ jako oni prochází i jejich „padre“.⁴³ Mít společné zážitky, ať pozitivní či negativní, je důležité pro vztah a vzájemnou otevřenost, která pak může být klíčem k oboustrannému porozumění a důvěře. Velmi často se v životě vojenského duchovního stává, že voják, který o své vůli přijde požádat o radu či jen sdělit své životní osudy, začíná právě slovy o důvěře a porozumění.

Modlitba

„*Setrvali v apoštolském učení, v bratrském společenství, v lámání chleba a v modlitbách.*“⁴⁴

„*Když bereme breviář*⁴⁵ *do rukou, neposvěcujeme pouze čas, ale tento čas vkládáme do tajemství Krista, který přijal tento svět do svého života, a skrze Krista je tento svět oslaven u Otce. Pracujeme pro kairos,*⁴⁶ *pro plnost času v Ježíši Kristu.*“⁴⁷

Modlitba je podstatná součást života každého křesťana. Je tedy i nedílnou součástí života duchovního. Každý duchovní by měl být v neustálém kontaktu

⁴¹ Viz výpověď jednoho vojenského kaplana: „*Misia by mala byť štandardnou prácou vojaka a obzvlášť kaplána, lebo kaplán má slúžiť svojím vojakom, kdekoľvek sa nachádzajú.*“

⁴² Možná by se dalo spíše říci, že je až s podivem, že jako způsob své činnosti to nevedlo větší procento respondentů. Vysvětlením by mohlo být, že vojenští duchovní ve svých odpovědích dělili prioritu činnosti mezi modlitbu, setkání, řízené přednášky a školení. Přítom setkávání – přítomnost je základním prvkem práce duchovního. Je třeba též vnímat rozdíl mezi různými funkcemi, které kaplani v praxi vykonávají. I v jejich službě bohužel platí to, že čím výše jsou v hierarchii armády, tím více času stráví zpracováváním agendy než samotným setkáváním.

⁴³ Familiární oslovení vojenského duchovního svými vojáky. Je to též nejčastěji užívané oslovení ve službě vojenského kaplana.

⁴⁴ Sk 2,42.

⁴⁵ *Denní modlitba Církve* neboli kniha, kde jsou obsaženy modlitby, které jsou rozděleny dle času, dnů, slavností a svátků. Tyto modlitby jsou povinni se modlit všichni katolíci duchovní nebo řeholníci a řeholnice. Modlitba může být společná či soukromá.

⁴⁶ Καίρος – čas vnitřního počítání – čas žití, umírání („už se naplnil čas“), čas příhodný, ...

⁴⁷ AMBROS, P. (2000). *O modlitbě*, s. 21. Tato kniha pojednává o tzv. „denní modlitbě církve“, jak se nazývá v římsko-katolické církvi breviář. Ukazuje nejen potřebnost a důležitost této modlitby, ale též její historický vývoj. V knize můžeme vnímat snahu o rovnováhu mezi duševním a tělesným pokrmem, tzn. že ke správnému duchovnímu růstu je třeba i uspokojovat lidské potřeby. Je to kniha, která se snaží najít rovnováhu mezi těmito „protiklady“ a ukazuje cestu nejen poznáváním historie modlitby, ale též i srovnáním západní a východní praxe.

s Bohem a proměňovat každý svůj čin a skutek modlitbou. Jak vyplývá z výše uvedených citací, je přímo povinností duchovního veškerou svou činnost „posvěcovat“ modlitbou a do ní vkládat také své svěřené, ke kterým je poslán sloužit. Co by byl duchovní bez modlitby? Amatérský psycholog, sociolog...? Možností je spousta, ale určitě by to nebyl duchovní v pravém slova smyslu. Duchovní, pokud má pomáhat ostatním kolem sebe a doprovázet je k Bohu, musí být i on sám ve vztahu s tímto Stvořitelem.

Variant modlitby je nepřeborné množství, ale podstata je jedna – naplnit slova Ježíše: „*Vy se modlete takto: Otče náš...*“⁴⁸ Je to závazek pro každého křesťana, tedy i duchovního. Je proto zajímavé, že o modlitbě⁴⁹ se zmínilo „pouze“ 42,9 % vojenských kaplanů. Lze to vysvětlit tak, že někteří kolegové vnímali potřebu modlitby jako veřejného vystoupení. Důvody k nevyjádření se byly způsobeny tím, že soukromá modlitba je natolik automatická součást života duchovních, že nemají potřebu ji nijak zdůrazňovat.

Přednášky

Praktickou zkušenost provádění přednášek mají všichni vojenští duchovní, i když jako svůj způsob práce, kterému se aktivně věnují, to sdělilo jen 14,3 % duchovních. Uskutečnění přednášky a konkrétní téma může být vojenskému kaplanovi nařízeno nebo může být z jeho vlastní iniciativy. Důvodem nařízené přednášky je většinou to, že se tím velitel snaží vyřešit určitý problém, popřípadě splnit nějaké nařízení, což vede apriori k odmítavému postoji u většiny zúčastněných. Rizikem přednášky a tématu, který duchovní sám navrhne, taktéž je, že se nemusí setkat s porozuměním nebo zájmem vojáků. Opět je ve hře to, jak kaplana vojáci vnímají a znají. Ať tak či onak, pokud se kaplan dostane do pozice přednášejícího, je vždy na něm, jak zajímavě téma uchopí, jak kvalitní prezentaci připraví a nakolik je schopen do přednášky vložit vlastní podstatné sdělení. Pokud dokáže duchovní pracovat s prezentacemi, dokáže zajímavě a vtipně mluvit, může se i přednášková činnost stát kvalitním prvkem práce duchovního.

Z řečeného je tedy zřejmé, že by se vojenští duchovní měli i sami postarat o vzdělání ohledně přednáškové činnosti, práce s prezentacemi či absolvovat kurzy rétoriky.

⁴⁸ Mt 6,9.

⁴⁹ Zde mluvíme o modlitbě v nejširším slova smyslu, tedy včetně slavení liturgie, soukromé a veřejné modlitby, udílení svátostí atd.

Etické semináře⁵⁰

K praktikování a tvoření etických seminářů se přiznalo 25 % duchovních z AČR. Duchovní OS SR tento způsob práce příliš nepoužívají, neboť to nepatří k jejich nastavení DS. Přesto je vhodné se o tomto způsobu práce zmínit, neboť v roce 2012 hlavní kaplan AČR všechny své kaplany pověřil právě touto činností – tvořením a konáním etických seminářů na svých útvech. Zároveň také o tom informoval jednotlivé velitele, že právě tento rok mají jejich duchovní jako prioritu své činnosti vytvářet a uskutečňovat etické semináře. Byl to vstřícný krok duchovní služby vůči velitelům, neboť mluvit a předávat etické hodnoty je náplní práce vojenských kaplanů.⁵¹ Tímto krokem hlavní kaplan velitelům pomohl blíže pochopit úkoly a cíle duchovní služby, aby byli oni sami schopni aspoň zčásti uchopit kaplanskou službu.

V roce 2013 vyšel rozkaz ministra obrany AČR s názvem: „*Etický kodex zaměstnanců Ministerstva obrany*“,⁵² který zavazuje každého zaměstnance dodržovat tyto zásady: zákonnost, nestrannost, rychlost a efektivita, zákaz střetu zájmů, zákaz korupčního jednání, zodpovědné nakládání se svěřenými prostředky, mlčenlivost, informování veřejnosti, veřejná činnost, reprezentace. Tento etický kodex je ovšem spíše směřován ke státním úředníkům a dopad na vojáky je minimální. Z toho důvodu byl vytvořen v AČR Kodex etiky vojenského profesionála vycházející z vojenské přísahy a obsahující tradiční vojenské hodnoty, které má každý voják ctít. Těmito hodnotami jsou: odpovědnost a smysl pro povinnost,⁵³ obětavost,⁵⁴ odvaha,⁵⁵ věrnost⁵⁶ a čest.⁵⁷

⁵⁰ Etický seminář – specifikum práce duchovních v AČR. Je to způsob specifického sdělení etických a morálních hodnot vojákům, a to víceméně pomocí zážitkové pedagogiky spojené se zpětnou vazbou (workshop a teambuilding) či přednášky s aktivním zapojením posluchačů. Konkrétní způsob, metoda a metodické zpracování je na každém vojenském duchovním.

⁵¹ V dohodě o duchovní službě v resortu Ministerstva obrany, čl. 7, odst. 1, písm. (a) se píše: „*Vojenský duchovní je poradcem velitele v oblasti lidských hodnot, vojenské etiky, morálky a mezilidských vztahů.*“

⁵² *Rozkaz ministra obrany* ze dne 1. února 2013, Etický kodex zaměstnanců Ministerstva obrany, dostupné z: <https://acr.army.cz/assets/informacni-servis/povinne-informace/1-uredni-deska/16-9-20-predpis-eticky-kodex-priloha-2.pdf> [2024-11-22]

⁵³ „*Uvědomuj si své povinnosti, projevej iniciativu a tvořivý přístup ke službě.*“

⁵⁴ „*Dej všechno, dej víc, než dostáváš, uvědom si, že úspěch celku stojí výš než úspěch jednotlivce.*“

⁵⁵ „*Neboj se rozhodnout a přijímat nové výzvy, měj sílu překonat složité, nebezpečné a riskantní situace.*“

⁵⁶ „*Buď oddaný své zemi a její armádě a loajální ke svým nadřízeným, respektuj své spolupracovníky.*“

⁵⁷ „*Buď přímý a zásadový, jednej vždy v souladu se svým svědomím, tvé poslání tě zavazuje.*“

Taktéž v OS SR existuje etický kodex vojáka a duchovní nejsou odmítáni při naplňování požadavku na představení, připomínání a uplatňování těchto zásad. V Konceptii rozvoja duchovnej služby v rezorte ministerstva obrany týkajúcej sa ÚEPS vydané v Bratislave v roce 2022 v odstavci 2.1.12. písm. (d) a (e)⁵⁸ a taktéž v Konceptii rozvoja duchovnej služby v ozbrojených silách Slovenskej republiky vydané v Bratislave v roce 2005, týkajúcej sa Ordinariátu, se v odstavci 3.5.3. písm. (d)⁵⁹ píše o spoluúčasti duchovních na etické výchově vojáků. Pokud jde o bližší specifikaci etických hodnot, vydaly OS SR Etický kodex profesionálneho vojaka⁶⁰ a vytvořili etickou komisi, která v případě podezření z porušení mravních zásad vyjmenovaných v etickém kodexu posuzuje, zda došlo k přestoupení těchto zásad. V případě, že hodnocený voják přestoupil tyto zásady, vystaví komise o tomto zápis a písemné vyjádření předá služebnímu úřadu.⁶¹ V tomto dokumentu se na vojáky kladou tyto mravní požadavky: „vernosť Slovenskej republiky,⁶² česťnosť,⁶³ statočnosť,⁶⁴ disciplinovanosť,⁶⁵

⁵⁸ (d) prehlbovanie morálneho, etického a vlasteneckého povedomia prednáškovou, publikačnou a poradenskou činnosťou,

(e) aktívna spoluúčasť na vzdelávaní v oblasti religionistiky, etiky a morálky, čo zahŕňa prednáškovú činnosť na všetkých úrovniach MO SR a OS SR v kariérnych kurzoch a spoločensko-vedných seminároch.

⁵⁹ (d) aktívna spoluúčasť na procese vzdelávania v oblasti religionistiky, etiky a morálky, ktorá zahŕňa prednáškovú činnosť vo výchovných školách, Akadémii Ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika a Národnej akadémii obrany maršala Andreja Hadíka, ako aj v rámci veliteľskej prípravy a spoločenskovedných seminárov.

⁶⁰ Služobný predpis hlavného služobného úradu č. 115/2022, *Etický kódex profesionálneho vojaka* a podrobnosti o zložení a pôsobnosti etickej komisie; tento predpis nabýva platnosti od 1. 1. 2023.

⁶¹ Tzn. veliteli (nadržienému), ktorý dle služobného predpisu prípadné prestupky trestá.

⁶² Je základnou cnosťou profesionálneho vojaka. Prejavom vernosti Slovenskej republiky je dodržiavanie vojenskej prísahy aj v tých najťažších podmienkach štátnej služby profesionálneho vojaka. Profesionálny vojak obhajuje záujmy Slovenskej republiky pri plnení úloh ozbrojených síl na jej území i mimo neho.

⁶³ Je základom budovania prirodzeného rešpektu a vzájomnej dôvery. Prejavuje sa úprimnosťou, spravodlivosťou a súladom slov a činov. Osobnú česť vkladá profesionálny vojak ako svoj záväzok do naplnenia vojenskej prísahy. Profesionálny vojak sa zdržiava takého správania a konania, ktorým by ohrozil svoju česť.

⁶⁴ Znamená osobnú odvahu profesionálneho vojaka prekonať strach, prekážky a nevzdávať sa pri plnení náročných úloh. Prejavuje sa pripravenosťou a odhodlaním splniť určené úlohy, a to aj s nasadením vlastného života a zdravia.

⁶⁵ Znamená dodržiavanie služobnej disciplíny a je základným predpokladom na dosahovanie cieľov a splnenie úloh. Prejavom disciplinovanosti je pripravenosť profesionálneho vojaka plniť vojenské rozkazy, nariadenia, príkazy a pokyny veliteľa.

hrdost na příslušnost k ozbrojeným silám,⁶⁶ tímová zodpovědnost⁶⁷ a obetavost.⁶⁸

Předávání etických či morálních hodnot se může uskutečňovat i jinými způsoby, např. závěrečným slovem na poradě, proslovem na nástupu jednotky nebo na různých ceremoniálech konaných v rámci jednotky,⁶⁹ modlitbou a též bohoslužbou. Vše záleží na schopnostech, otevřenosti nebo důvtipu vojenského duchovního.

Bohoslužby, modlitby a svátosti

Kapitola, která se věnovala modlitbě, se zabývala modlitbou osobní. V této kapitole jde o modlitby nebo bohoslužby veřejné, pronášené před skupinou vojáků či celou vojenskou jednotkou.

Často se stává, že je kaplan požádán o veřejnou modlitbu či bohoslužbu.⁷⁰ To může být v případě pietního aktu, nástupu útvaru anebo v určený pravidelný čas v kapli nebo vhodné místnosti. S touto problematikou se úzce váže to, kolik lidí je ochotno přijmout veřejnou modlitbu duchovního či jeho veřejné vystoupení. V současné armádě nelze provést výzkum, který by nám odhalil počty věřících.⁷¹ Můžeme ale vycházet ze současných výsledků sčítání obyva-

⁶⁶ Znamená uvedomovanie si a rešpektovanie poslania, hodnôt a dôstojnosti ozbrojených síl a jej príslušníkov. Hrdosť na ozbrojené sily sa buduje poznávaním a rozvíjaním ich tradícií a vzorovou reprezentáciou.

⁶⁷ Znamená aktívny a svedomitý prístup profesionálneho vojaka k plneniu povinností týkajúcich sa spoločných úloh. Prejavom tímovej zodpovednosti je dôslednosť, vzájomná spolupráca a podriadenie správania a konania profesionálneho vojaka splneniu spoločných úloh.

⁶⁸ Znamená schopnosť a ochotu profesionálneho vojaka plniť úlohy aj na úkor svojich záujmov a potrieb, bez ohľadu na úsilie a na vynaložený čas. Prejavuje sa ochotou prekonávať prekážky pri výkone štátnej služby.

⁶⁹ Např. povyšovací ceremoniál, rozlučkový ceremoniál apod.

⁷⁰ Nejednou jsem byl požádán o „polní mši“. To je výraz pocházející z rakousko-uherského prostředí, kdy duchovní sloužili bohoslužby tzv. „v poli“, tzn. venku, pod širým nebem či ve stanu v polních podmínkách – ať na nástupišti útvaru, nebo v prostoru ubytování jednotky. Ti, kdo mě o to žádali, většinou neměli ponětí, co to znamená, a nakonec se spokojili s modlitbou, krátkým slovem a četbou z Písma.

⁷¹ Je pravda, že mne jako vojenského duchovního nezajímá, kolik věřících či aktivních křesťanů v jednotce mám. Jsem vyslán sloužit všem vojákům a zaměstnancům, a to bez ohledu na jejich vyznání. V praxi též žádný vojenský duchovní AČR nezastupuje faráře či správce farní obce. DS v AČR nemá vlastního ordináře ani nejsou v postavení farářů. Je to dáno ekumenickým zastoupením a postavením celé DS. Jinak je tomu v DS v OS SR, kde Ordinariát má vlastního biskupa a jednotliví katolíčtí duchovní jsou v pozicích farářů a děkanů. V tomto ohledu ÚEPS funguje částečně jako DS AČR, což je dáno jejich „směšičí“ duchovních z různých církví.

telstva ČR a SR. V roce 2021 jsou počty věřících zjištěné ve sčítání obyvatelstva v ČR: 9,4 % katolíků, 0,93 % evangelíků, 0,22 % československého vyznání.⁷² V roce 2021 jsou počty věřících zjištěné ve sčítání obyvatelstva v SR:⁷³ 59,8 % katolíků, 6,9 % evangelíků, 0,1 % československého vyznání.⁷⁴ (Sdělené výsledky jsou zaokrouhlené a kvůli zjednodušení shrnují evangelické církve do jedné kategorie. Nejsou zde podrobně vyjádřeny jiné křesťanské církve a sbory. Na výsledek výzkumu by to ovšem nemělo větší vliv, neboť jde o jednotky procent.) Všech lidí hlásících se k nějakému náboženství, církvi či společnosti je celkově v ČR 13 %, v SR 70 %.⁷⁵

Oprávněně se můžeme domnívat, že počty věřících v armádách našich zemí budou kopírovat celostátní výsledky. Z tohoto tedy vyplývá, že v případě ČR bude snaha o veřejné vystoupení kaplana s modlitbou přijímána skeptičtěji a nemusí to naprostá většina vojáků vnímat jako přínos. Rozdílná situace je ovšem na Slovensku. I když si uvědomujeme rozdíl mezi těmi, kdo se prohlašují za věřící, a skutečnými aktivními a praktikujícími věřícími, z výsledku je patrné, že kladný vztah k modlitbě bude mít více občanů SR než občanů v ČR. V tomto duchu také vyšel celkový průzkum u duchovních SR a ČR.

Pokud se budeme bavit o křesťanských úkonech,⁷⁷ o které žádají vojáci jak pro sebe, tak pro své rodiny, bude počet těchto žádostí na Slovensku vyšší. V tomto okamžiku může docházet i k určitému napětí mezi duchovními různých denominací, neboť to jsou skutky, které jsou vázány na právo té které církve. V AČR jsou tabulková místa po jednom duchovním na útvaru (jednotce). Prakticky to znamená, že na některých útvarech jsou katoličtí duchovní, na jiných evangeličtí. Pokud je tedy duchovní požádán o úkon křtu, vždy může křtít pouze „do své církve“. Je pak na svědomí duchovního, zda křtěnce pokřtí „do své církve“, i když rodiče (příbuzní, sourozenci) mohou být z církve jiné. Aby nedocházelo k pnutí mezi jednotlivými kaplany nebo v rodině křtěnce, měli by být tyto věci předem prodiskutovány. Obdobné je to v okamžiku žádosti vojáka o svatbu. Stává se, že ani jeden ze snoubenců není pokřtěn, a přesto žádají duchovního o svatbu „v kostele“. Zde musí dojít k diskusi, zda to učinit lze, nebo ne. Obdobně i s variantou, že voják je pokřtěn v katolické církvi a žádá

⁷² Český statistický úřad, dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vysledky-scitani-2021> [2024-11-23].

⁷³ *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov*, dostupné z: <https://www.scitanie.sk/obyvatelia/zakladne-vysledky/struktura-obyvatelstva-podla-nabozenskeho-vyznania/SR/SKO/SR> [2024-11-23].

⁷⁴ Církev československá husitská na Slovensku.

⁷⁵ *Sčítání 2021*, dostupné z: <https://www.scitani.cz/nabozenska-vira> [2024-11-23].

⁷⁶ *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov*, dostupné z: <https://www.scitanie.sk/k-rimskokatolicckemu-vyznaniu-sa-prihlasilo-56-obyvatelov> [2024-11-23].

⁷⁷ Nejčastěji žádané úkony jsou křest, svatba nebo pohřeb.

„svého padreho“ o svatbu, ale duchovní není katolického vyznání.⁷⁸ Protože DS v AČR je ekumenická, dochází k tomu ve větší míře právě v armádě ČR, nicméně do jisté míry k tomu může dojít i v OS SR, neboť i když je snaha mít duchovního jak katolického, tak evangelického na každém útvaru, není v silách jednotlivých DS to zabezpečit, a to ať již z důvodu nedostatku duchovních, či nedostatku tabulkových míst na straně MO.⁷⁹

Pastorační péče ve standardních podmínkách

Standardní podmínky pro vojáka znamenají, že se připravuje na možnosti svého nasazení a plnění úkolů, které vyplývají z vojenské přísahy. V krajním případě to může znamenat i nasazení vlastního života, proto i některé činnosti vojáka mohou v civilním sektoru vypadat jako nestandardní, přesto je to běžná činnost, např. střelby z různých druhů zbraní, z různé techniky, hody granátem, sport, bojový systém Musado MCS, vojenské lezení, slaňování atd. Vojenský duchovní je také povinen některé tyto činnosti absolvovat či je z nich přezkušován.⁸⁰ Z tohoto důvodu pastorační péče může probíhat také během těchto činností.

Pokud je voják ve službě (v práci), dostává se mu ze strany vojenského duchovního standardní péče využitím prostředků, které jsou popsány výše. V této části článku si přiblížíme, co vlastně tou standardní službou vojáka je a jakým způsobem do ní může duchovní vstoupit.

Každý pracovní den vojáka je rozdělen do určitých částí, které se nazývají výukové hodiny. Mimo ně má voják nárok na odpočinek, jídlo, nebo tzv. přípravu na další činnost. Celý den tedy tvoří několik výukových hodin, ve kterých probíhá teoretická či praktická výuka, nástupy, porady, sport. Další realitou práce vojáka jsou jednodenní výcviky, několikadenní nepřetržité vojenské cvičení, celodenní služby (směny) či účast na akcích pro širokou veřejnost.⁸¹

⁷⁸ Samozřejmě i obráceně.

⁷⁹ I v praxi se mi stalo, že duchovního evangelické církve požádal voják katolického vyznání o uzavření manželství. Vojenský kaplan mu vyhověl, nicméně z pohledu církevního práva katolické církve je toto manželství nesvatostné a neplatné a tento voják žije trvale v hříchu. Dále je třeba dodat, že tito pokřtění vojáci ve většině případů takové věci nevnímají a v praxi neřeší, nicméně měl by to řešit každý vojenský duchovní.

⁸⁰ Ohledně střelby a granátů u vojenských duchovních viz odstavec věnující se této problematice.

⁸¹ Ukázky pro veřejnost, pietní nebo vzpomínkové akce apod.

Zaměstnání

Slůvko „zaměstnání“ se do širšího povědomí mezi lidmi dostalo díky českému filmu Pelíšky. Zde otec rodiny pan Šebek jako důstojník ČSLA v domácím prostředí vystupuje obdobně jako ve své práci. Proto i mnoho jeho výroků pochází z vojenského prostředí, ale v civilním životě vyznívají přinejmenším zvláště. Tak i jednoho dne na svého syna promluví typickým vojenským způsobem: „*To nemáš žádné jiné zaměstnání?*“ Mnohé lidi při sledování tohoto filmu dodnes slovíčko zaměstnání obveseluje. Ale málokdo z těch, kdo nepracují v armádě, ví, že to bylo nejen tehdy běžné slovo, ale dosud je tento výraz běžnou součástí vojenského života. Zaměstnání je oficiální název pro jakoukoli organizovanou činnost vojáka, kterou musí splnit. Každý voják má za povinnost se během svého pracovního dne účastnit určitých zaměstnání neboli činností, které jsou naplánovány. Jde jak o teoretickou výuku, např. vojenských značek, vojenské techniky, pravidla přežití, pravidla zdravotnické pomoci, teorie zbraní, tak o praktický nácvik např. pochodování, nástupů, o práci s technikou, o manipulaci a ovládání zbraní, řidičskou přípravu nebo též tělesnou výchovu atd. Všechny těchto činností se může zúčastnit kaplan. Je to velká příležitost být s vojáky. Je i v možnostech vojenského duchovního, aby sám připravil a zorganizoval zaměstnání pro určitou skupinu vojáků (může to být i pro celý útvar najednou). Zde se ale musí držet dvou zásadních podmínek. Zaprvé musí mít schválení velitele k této činnosti a zadruhé by téma mělo být v mantinelech toho, co armáda po duchovních vyžaduje či povoluje (zde se můžeme tematicky neshodnout mezi DS AČR a DS OS SR).⁸² Zaměstnání tedy může být i formou přednášky, zážitku, řízeného dialogu (rozhovoru) nebo konkrétní aktivity.

Nástup

Nástup jednotky je jedním ze základních úkonů, který dělá armádu armádou. Nastupuje se pravidelně a často. Nástup jednotky bývá obvykle ráno a také na konci pracovní doby. Jednou za čas, někdy jednou týdně a pak k velkým výročí se konají nástupy celé organizované jednotky (praporu).⁸³ U těchto nástupů je obvykle prostor k veřejnému vystoupení kaplana (nejčastěji je to

⁸² Opět zde narážíme na rozdíly mezi našimi DS v důvodech a základních principech fungování našich duchovních služeb.

⁸³ Den armády, slavnostní den u příležitosti vzniku útvaru, Den veteránů, Den vzniku republiky, změna ve velení útvaru, občas také ocenění ze strany města, obce či velení armády atd.

žádost o modlitbu). Zde je třeba pastorační moudrosti duchovního, aby uměl vyhodnotit situaci a uměl zvolit ten správný jazyk, styl a délku svého projevu.⁸⁴

Porada

Porady jsou v armádě velmi časté a někdy též velmi úmorné. Jednou z nich je i porada s velitelem útvaru, které by se měl vojenský kaplan účastnit. Zde se totiž probírá a upřesňuje plán, činnost a také problémy u jednotek. Vojenský duchovní tak získá přehled o situaci, má možnost vyjádřit svůj názor, oznámit veřejně svoje aktivity, popřípadě korigovat názory jednotlivých přítomných. Jako další bonus je možnost závěrečného slova, kdy lze vyslovit díky nebo mohou zaznít slova povzbuzení, poučení nebo předání určité životní moudrosti a rady.

Sport

Může být individuální či kolektivní, pravidelný každodenní nebo týdenní, popřípadě výjimečný (společný výjezd na kolech, sjíždění řeky, horolezectví apod.). Tyto aktivity jsou vhodnou příležitostí pro zapojení vojenského duchovního. Je ovšem zapotřebí, aby duchovní vnímal prostředí, situaci a okolnosti vykonávání sportu. Je vhodné jít si zaběhat s kolegy, ale postávat v posilovně a tím i částečně zdržovat cvičící není dobré. Pokud jde o výjimečné aktivity, účast kaplana je více než vhodná, a to z důvodu velkého časového prostoru pro osobní rozhovor.

Výcvik

Výcvik je již konkrétní praktické cvičení, např. ve střelbě, v ovládání zbraní, schopnosti orientace dle mapy, bez mapy, zásady různých druhů obrany či útoku, zdokonalování se ve svých specializacích (řidiči, chemici, zdravotníci, střelci z přesných pušek atd.). Probíhá na praktické bázi a dochází ke zdokonalení znalostí a schopností vojáka. Přítomnost kaplana je zde akceptována, ovšem je tu riziko, že vojáci nebudou mít čas na bližší kontakt, neboť účelem výcviku je u vojáka prohloubit či prověřit jeho znalosti a schopnosti. Na druhou stranu naprostá většina vojáků v pozitivním slova smyslu kvituje zájem duchovního o svou práci.

⁸⁴ Byl jsem přítomen na mezinárodním nástupu, kdy si jeden můj kolega připravil slovo, které měl pronést. Byl to třístránkový monolog, sice v perfektní angličtině, nicméně hovořil o jakési pro něj významné historické osobě, kterou nejen že nikdo neznal, ale ani po nástupu si nikdo nepamatoval, o koho šlo či proč o něm vlastně dotyčný hovořil. Jediná vzpomínka vojáků pak byla pouze ta, že to bylo velmi dlouhé.

Cvičení

Tím výrazem se tu nemíní zvyšování tělesné kondice, jde spíš o několikadenní akce, a to většinou mimo areál domovského útvaru (kasáren). Probíhá ve výcvikových prostorech. Pokud bychom chtěli být přesní, tak oficiální název je buď nepřetržitý vojenský výcvik, nebo nepřetržitě vojenské nasazení. Vojenským žargonem běžný voják řekne: „jedu na výcvik (cvičení),“ nebo „příští týden jsem na výcviku (cvičení),“ atp. Přítomnost kaplana bývá na vojenských cvičeních vítána. Ne všemi aktivitami může s vojáky procházet kaplan, nicméně má příležitost vidět skutečnou práci vojáků svého útvaru a občas s nimi i něco praktického zkusit. Během výcviku jsou i přestávky na odpočinek a jídlo, a to je ta pravá chvíle pro nezávazný kontakt. Kaplan může také po domluvě s velitelem výcviku zpestřit „jednotvárnost výcviku“ svou aktivitou.

Celodenní směna

Je to služba vojáka, která trvá většinou 24 hodin. Tehdy voják přichází do práce na určitou hodinu (standardně ráno) a nastupuje službu; a druhý den ráno svou službu předává dalšímu. Během služby má také přiměřený čas na odpočinek a jídlo, což zahrnuje pauzu na oběd a zhruba 4,5 hodiny na spánek. Tato služba může být u vchodu do kasáren, u vjezdu do autoparku, u skladu munice či zbraní, u radarů a další. Zde je opět velký prostor pro duchovního s možností strávit určitý čas v kontaktu s vojáky. Tyto služby jsou spíše náročné časově než fyzicky. Voják v této službě není nikdy sám a má zde samozřejmě své povinnosti, kdy vede určité zápisy, koná kontroly, podává hlášení, organizuje vjezd a výjezd vozidel. Ale v tzv. mezičase je prostor pro diskusi nebo rozhovor. Vojenský kaplan musí při kontaktu s vojáky ve směně dbát na to, aby sám neporušil nějaké předpisy a pravidla, a měl by vědět, kde a jak se pohybovat. Dle zkušeností vojenských duchovních je tento osobní kontakt s vojáky na celodenní směně vhodné využít.

Pietní akt

Pokud jde o pietní akt, ten sám o sobě vyzývá k vystoupení duchovního. Velmi často je i připravován ve spolupráci s vojenským kaplanem, který tak má možnost ovlivnit průběh celého aktu. Mnohdy se stává, že vojáci sami kontaktují kaplana o vytvoření či spolupráci, neboť v něm vidí člověka, který má cit a zkušenosti s touto činností. Pokud vojenský duchovní na pietním aktu vystupuje aktivně, měl by dbát na duševní rozpoložení účastníků a dobře se seznámit s důvody dané akce.

Péče o nemocné a zraněné

Dle bývalého hlavního představeného duchovní služby rakousko-uherské monarchie je toto jeden ze základních důvodů vzniku DS a základních pilířů služby vojenských kaplanů.⁸⁵ Praktikování péče o zraněné a nemocné bylo pro vojenské kaplany vždy jednou z hlavních činností. Viz svědectví autorů: Wilhelm Hünermann,⁸⁶ Emerich Bielik,⁸⁷ Jan Tenora,⁸⁸ Marian Bodoll⁸⁹ a také Martin Flosman.⁹⁰ Byla to vždy jejich přirozená součást práce. Ze současných kaplanů se k této činnosti přiznali pouze dva, což činí 7,1 % všech kaplanů účastníků

⁸⁵ BIELIK, E. (1901). *Geschichte der k. u. k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*, s. 22. Emerich Bielik, vojenský duchovní slovenské národnosti, který byl od roku 1911 apoštolským polním vikářem R-U armády, a to až do roku 1918, napsal několik knih o duchovní službě v R-U armádě, ze kterých může jakýkoliv zájemce čerpat, chce-li se dozvědět o historii DS v armádách Rakouska a R-U. V jeho spisech lze najít i podrobné poznámky o jednotlivých vojenských duchovních a jejich práci. Dle mého názoru je to nejpodrobnější kniha zabývající se DS v rakouských zemích.

⁸⁶ HÜNERMANN, W. (2009). *Mnich mezi vlky: život sv. Jana Kapistrána, apoštola Evropy*, s. 212. Jan Kapistránský je pro katolickou církev jedním z největších vzorů. Je též patronem vojenských kaplanů. Z dnešního pohledu bychom mohli o něm říci, že byl příliš fundamentalistický a rigidní. Nicméně je třeba ho hodnotit z pohledu historického, kdy nám může vyniknout jeho opravdovost, nadšení a obětavost.

⁸⁷ BIELIK, E. (1901). *Geschichte der k. u. k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*, s. 18, 191, 197, 200, atd.

⁸⁸ TENORA, J. (1898). *Život sluhý Božího P. Martina Středy z Továryšstva Ježíšova*, s. 509. Martin Středa nikdy nebyl oficiálním vojenským duchovním. Žil a působil na přelomu 16.–17. století. Jeho působení v době obléhání Brna švédskými vojsky právem je vzorem pro vojenské duchovní, a to nejen obětavostí, vytrvalostí, ale též i žitým ekumenismem a starostlivostí o všechny obránce Brna – jak profesionální voják, tak studenty či veškeré obyvatele, kterým neúnavně sloužil před obléháním, během něj i po něm. Pro zájemce o vojenskou duchovní službu je vhodné si přečíst jeho životopis a porovnat se současnou službou vojenských duchovních nasazených v současných konfliktech.

⁸⁹ BEŇOVÁ, J.; BODOLL, M.; DANGL, V.; FIAČANOVÁ, D. A HUČKOVÁ, D. (2016). *Sláva šlachetným IV*, s. 207 – kniha slovenských autorů popisující působení a osudy vybraných vojenských velitelů a duchovních, působících v období národního hnutí na Slovensku a jejich zapojení v revolučních bouřích 19. století. Vybranými jsou tzv. „slovenští národovci“, tedy ti, kdo se aktivně zapojili do budování národního sebeuvědomění a též bojů za osamostatnění. Kniha i dále popisuje zkušenosti a osobnosti duchovních během 1. a 2. světové války. Případným zájemcům kniha odpoví též na otázky ohledně působení a významu duchovních během Slovenského národního povstání, kdy je můžeme postavit do protikladu těch, kteří se aktivně podíleli na budování Slovenského státu v letech 1939–1945.

⁹⁰ FLOSMAN, M. (2015). *Padre a Rebe: vojenští duchovní československé zahraniční armády u Tobruku a Dunkerque*, s. 72. Jde o zápisky dvou duchovních – katolického kněze a rabína –, které sepsali během svého působení u československé armády v zahraničí za 2. světové války. →

se výzkumu. Pro toho, kdo studuje historii působení duchovních v armádě, je to určitě nemilé překvapení. Je třeba si ale uvědomit, že v současné době dochází k případnému zranění vojáků ve službě ojediněle. Proto i zmínka o návštěvách v nemocnicích je minimální. Pokud ovšem dojde ke zranění, jsou ve většině případů kontaktováni kaplani a psychologové a po vzájemné domluvě a také po domluvě s velitelem začíná doprovázení postiženého, případně i rodiny. Máme-li porovnávat či hodnotit současné činnosti duchovních ohledně návštěv nemocných, musíme ale akceptovat i vývojový posun v medicíně i standardech, které je třeba dnes v nemocnicích dodržovat a respektovat.⁹¹

Péče v případě úmrtí vojáka

*„Zemře-li voják při výkonu služby, musí podle stávajících předpisů statutární představitel jednotky předat zprávu jeho příbuzným.“*⁹²

Být vojákem z povolání též znamená zvýšené riziko možného smrtelného zranění. S tím je nutné počítat již při vstupu do armády. Téma smrti je ovšem samotnými vojáky víceméně tabuizované a je to často pouze kaplan, který toto téma otevírá. Mnohdy je svými kolegy i umlčován, aby se to téma co nejméně objevovalo. Předchází tomu pověra, že čím více se o tom mluví, tím více to přitahujeme. Je povinností kaplana nebát se téma smrti otvírat a diskutovat, neboť jde o součást života člověka (vojáka).⁹³

Jde o autentické zápisky a svědectví o jejich činnosti. Autor knihy je odborníkem a autorem několika knih věnující se historii vojenských duchovních.

⁹¹ Z mé praxe mohu dodat, že v době, kdy jsem sloužil u průzkumného praporu, občas, protože se prováděly seskoky padákem, ke zranění vojáků a jejich pobytům v nemocnici docházelo tam častěji než u jiných bojových jednotek. Když jsem chtěl jednoho zraněného navštívit, můj tehdejší velitel praporu nechápal důvody takového kroku. „Vždyť má jen vyvrtnutou nohu a prasklý obratel. A za pár dní je doma.“ Nicméně s mou návštěvou souhlasil (on jako můj nadřízený musel být informován, kde jsem a co dělám). Nakoupil jsem sladkosti a vojáka navštívil, vyřídil pozdravy a chvíli s ním povykládal. Voják měl obrovskou radost, vnímal, že armáda a duchovní mají o něho starost, a od té doby mě pokaždé velmi zdravil a byl vždy ochoten k jakékoli spolupráci.

⁹² KOZLER, J.: *Předání zprávy o úmrtí – pomůcka pro velitele*, s. 4. Malá, útlá brožurka, která je pomůckou pro velitele v případech, kdy má povinnost informovat příbuzné o nešťastné události. Je v ní podrobný návod, co a jak v ten okamžik dělat praktického, aby se velitel v té těžké chvíli měl možnost o něco hmatatelného opřít a případně aby nedošlo z jeho strany ke zbytečným přešlapům či opomenutím.

⁹³ Vzpomínám na okamžik, kdy jsem se chystal na zo do Afghánistánu (v zo má kaplan mimo jiné na starosti i případné věci kolem úmrtí vojáka) a bylo potřeba mít s sebou státní vlajky (nejen na označení místa, kde sídlí vojáci, štáb, ale třeba i na případné překrytí rakve při převozu těla vojáka). Dotázal jsem se tedy příslušníků logistiky, zda mají dostatečný počet

Smrt vojáka může nastat kdykoli, ať už při výcviku, ostrém nasazení, nebo nemocí či vlastním přičiněním. Vojenští duchovní nejsou žádní soudci, aby soudili toho či onoho, připisovali někomu vinu nebo odůvodňovali, proč a jak se co stalo. Naopak jsou těmi, kdo mají být ku pomoci všem zúčastněným.

Citace textu na začátku této kapitoly byla vzata z pomůcky, kterou DS v AČR vytvořila pro velitele jednotky právě z toho důvodu, aby mohl co nejlépe obstát v této těžké chvíli, jakou je předání informace o smrti podřízeného. Je v ní podrobný návod, jak se na situaci připravit, jak a co neponechat náhodě a jsou tam také zdůrazněny varianty případných reakcí příbuzných. Už jen samotná existence něčeho „hmatatelného“ je pro velitele důležitá, neboť i v této situaci se může o něco opřít. V příručce je také zmiňována důležitost či vhodnost přítomnosti vojenského duchovního u předání zprávy. Opět bude záležet na vztahu mezi velitelem a duchovním, zda bude duchovní přizván. Přece jen je dobré, aby v této těžké chvíli mu byl na blízku někdo, komu důvěřuje.

Již mnoho kaplanů bylo přítomno při této povinnosti, nicméně každá tato situace je tak specifická, že nelze vytvořit žádný jednotný vzor. Co je však důležité a praxí potvrzené: Nikdy při předání informace o smrti vojáka nelhat, nevymýšlet si nebo si jakkoli ulehčovat situaci. V tom je důležité podpořit velitele, popřípadě s ním situaci probrat a prodiskutovat před samotným rozhovorem. Pro vojenského duchovního je důležité v tom velitele nenechat samotného, ale v žádném případě nepřebírat zodpovědnost na sebe. Předat informaci je povinností velitele, není to úkol duchovního (ani psychologa)! Z vlastní zkušenosti vím, že to není jednoduché, ale je potřeba velitele v tomto okamžiku „pouze“ doprovázet. Až následná péče o pozůstalé může zůstat v rukou duchovního, a to i přes případný odpor k víře nebo církevnímu pohřbu.⁹⁴ Pokud duchovní odolá pokušení ty pozůstalé, kteří nechtějí duchovního, opustit, většinou si na sebe zvyknou, neboť v něm pak už nevidí nepřítele, ale někoho, kdo jim chce pomoci v jejich trápení. Také během pohřbu jsou příbuzní nakonec rádi i za

vlaček a jak je to s rakvemi. Byl jsem „okřiknut“, že ať takové věci neříkám a neptám se, neboť to přivolávám.

⁹⁴ V minulém roce jsem byl přítomen dvěma diametrálně odlišným situacím při úmrtí vojáků. Jedna rodina velmi odmítala jakýkoli pohřeb a rozloučení, zatímco u druhé jsem byl ten, kdo celý obřad organizoval a i v kostele provedl. V prvním případě se mi nakonec podařilo s rodinou dojednat rozloučení jen pro naše vojáky, které bylo velmi povedené, důstojné, a hlavně pro jednotku velmi důležité. Po odeslání fotografií z této piety nám nakonec rodina byla velmi vděčná, neboť si uvědomili, že jejich syn byl nejen oblíben, ale též velmi pozitivně vnímán a pro mnohé hodně znamenal. To nakonec brali jako velkou poctu. Proto jsem přesvědčen, že i když rodina odmítá rozloučení, je kaplan jeden z těch, kdo by o tom s rodinou měl mluvit, vysvětlovat a finální rozloučení nakonec i uskutečnit (samozřejmě po dohodě s pozůstalými).

krátkou modlitbu, třebaže původně cokoli duchovního odmítali. Zde musí mít duchovní před očima Ježíše, který přišel zachránit a spasit všechny lidi, a podle toho jednat. Minimálně může nabídnout doprovázení a vytvoření pohřbu, který je pak důstojným rozloučením s členem rodiny a jednotky, nikoli pouhou fraškou.⁹⁵

Kdykoli nastane smrt vojáka, následuje další nepříjemná skutečnost. Tou je kontrola věcí, které po zemřelém zůstaly v kanceláři, šatně, skříni, a potřeba rozdělení těchto věcí na soukromé (osobní) a propůjčené armádou. Dochází tedy ke komisnímu otevření kanceláře, skříně, ...⁹⁶ Zde může dojít a dochází k nepříjemným situacím. Pokud má voják vypůjčeny věci, které patří armádě (přilba, neprůstřelná vesta, svítilna, zásobníky ke zbrani atd.), a tyto nejsou nalezeny či jsou poškozeny, dochází k vyčíslení škody a následuje vymáhání po pozůstalých. To je velmi nepříjemná situace, kterou je potřeba řešit s maximální diskretností. Je to další příležitost pro duchovního, který pokud má vztah s pozůstalými, může jim tím velmi pomoci a též tím pomůže jiným kolegům jako například právníkovi, finančnímu důstojníkovi, personalistovi, kteří jsou pak ušetření nepříjemných povinností.⁹⁷

Po každém úmrtí či zranění vojáka následkem výcviku nebo boje přichází vyšetřování. To není příjemné ani pro rodinu, ani pro vojáky samotné. Proto je důležité, že kaplan není k dispozici jen pozůstalým, ale i nadále vojákům. Často se po takové situaci provádí tzv. debriefing neboli rozhovor se zpětnou vazbou.⁹⁸ Vede ho buď kaplan, nebo psycholog. Zde záleží na dostupnosti a domluvě.

Smrt či těžká zranění během služby nejsou v armádě tak častá a ne všichni kaplani prošli zkušeností asistence u oznamování či péči o pozůstalé, případně o rodiny takto postižených. Nicméně je to jeden z okamžiků, kdy se velitelé spoléhají na pomoc vojenských kaplanů, a každý z duchovních by měl být na tuto situaci připraven.

⁹⁵ Nutno dbát o volbu vhodných písní i vhodnou posloupnost obřadu a klást důraz na přání přibuzných, ne zaměstnanců pohřebních ústavů či krematorií.

⁹⁶ Při tomto komisním otevření kanceláře musí být minimálně tříčlenná komise, která společně provádí prohledávání a třídění věcí. Byl jsem v této situaci, kdy jsme společně s právníkem a dalším vojákem třídili a sepisovali všechny věci (na tom místě nesmí být nikdo jiný). Ze své zkušenosti mohu říci, že to není jednoduché. V našem případě jsme našli dokonce v kanceláři mrtvého vojáka 80 000,- Kč. Každá jednotlivá bankovka se musí evidovat včetně jejího čísla a pak oproti podpisu předat pozůstalým.

⁹⁷ Jak jsem již zmínil výše, nemusí to být vždy kaplan, může to být psycholog, vrchní praporečkář.

⁹⁸ Takovýto debriefing byl i součástí přípravy do zo v Afghánistánu.

Doprovázení v obtížné osobní situaci

Jakákoli osobní krizová situace spadá do oblasti nestandardní péče, nicméně ve vojenském povolání není o takové situace nouze. Všichni vojenští duchovní by si přáli, ať nedochází k tomu, aby museli zasahovat v osobních obtížných situacích. Neznamená to ale, že to ignorují či se tomu vyhýbají. Jako svou standardní práci to uvedlo necelých 18 % všech kaplanů.

Zde hraje rozdíl typu jednotky a též věk a zkušenosti vojáků.⁹⁹ Pokud vojenský duchovní slouží u vojenské policie nebo na vyšším stupni velení, osobních krizových situací je tam méně. Zde již slouží vojáci s určitou zkušeností, a tudíž vyšším věkem a většími zkušenostmi. U bojových praporů častěji nastupují mladí a nezkušení lidé, kteří často teprve „hledají své místo ve světě.“ Bojový prapor také častěji vyjíždí na různá vojenská cvičení nebo častěji zasahuje u tragických událostí či nebezpečných situací, které mohou mít vliv na celkové rozpoložení a psychickou pohodu vojáka.

Řešení neduchovních záležitostí

Je zkušeností mnoha kaplanů, že musí vykonávat i jinou činnost, která nemá svůj základ v duchovní službě samé. Nejčastěji se s tím duchovní setkávají v případech účasti na zahraniční operaci.¹⁰⁰

V běžném profesním životě v AČR vojenský duchovní spadá přímo pod velitele útvaru, u kterého slouží, a ten může zaúkolovat svého podřízeného. To se často stává a kaplan pak musí vykonávat práci navíc, kterou povětšinou nikdo dělat nechce. Nejlépe to ilustruje citace jednoho kaplana, který popsal svou zkušenost: „*Výstižně to řekl zcela nevěřící voják: „Stejně je dobře, padre, že děláš toho tiskového a to P-RCH,¹⁰¹ protože – co bys jinak dělal, že? Ale na misi, to je samozřejmě jiná, tam je kaplan potřeba, o tom žádná!“*

Práce, kdy kaplan neřeší duchovní a jim příbuzné záležitosti vojáků, může být i příležitost ukázat, že „padre“ je součástí týmu. Na druhou stranu může nastat situace, kdy by kaplan měl být okamžitě k dispozici, např. zranění nebo

⁹⁹ Úmrtí vojáků naštěstí nejsou tak častá. Osobně jsem zažil za svou čtrnáctiletou službu tři úmrtí aktivních vojáků, kdy jsem se pak věnoval i pozůstalým. Paradoxně dvě úmrtí aktivních vojáků jsem osobně prožil během šesti týdnů a v mezičase jsem byl dvakrát nasazen na osmidenní pomoc po povodních na severní Moravě.

¹⁰⁰ Ve 4. strážní rotě BAF v Afghánistánu např. jeden voják musel zvládat práci personalisty a zároveň finančního důstojníka. Já jako kaplan jsem zastával i funkce tiskového a informačního důstojníka, poštovního důstojníka, dále jsem měl na starosti leteckou dopravu českých vojáků ze základny a na ni a také kroniku roty.

¹⁰¹ Prevence rizikového chování.

smrt vojáků na útvaru, sebevražedné sklony u vojáka, problém se šikanou, nenadálé problémy v rodině, zkrátka náhlá potřeba akutního řešení konkrétní situace. V těchto okamžicích by měl být kaplan plně k dispozici a není nic horšího, než když vojenský kaplan odmítne být k dispozici s tím, že toho má moc, že musí napsat hlášení, zápis, že musí jít měřit alkohol u vojáků atd.

Každý vojenský kaplan si tedy musí uvědomit možná rizika obou přístupů a prioritu své služby. Zda vykrývat nedostatky systému a zaskakovat za chybějící personál, či se držet striktně svého poslání a úkolů, a to i přes to, že ostatní vojáci budou zahlceni a neuvidí kaplanův vstřícný krok.

Péče o rodinné příslušníky

V dokumentech DS AČR¹⁰² i DS OS SR¹⁰³ se zmiňuje, že vojenští duchovní mají též na starosti a v péči rodinné příslušníky zaměstnanců armády. Jak se taková péče nejvíce projevuje?

Samotná péče o příbuzné a rodiny vojáků se nejvíc ukazuje v okamžiku žádosti vojáka o nějaký církevní úkon jako např. o svatbu nebo křest. Zde také záleží na praxi jednotlivých církví a toho, co vojenský duchovní z té praxe či povinnosti dodržuje. Standardní věcí v případě svatby je v katolické církvi příprava a s tím spojeno i pravidelné setkávání. Obdobné je to i u křtu, neboť obojí je pro katolíky svátostí a ty má katolická církev ve velké vážnosti. V obou případech má možnost duchovní poznat zázemí vojáka a jeho nejbližší.

V případě úmrtí člověka nastává těžké období pro jeho nejbližší. Vojenský duchovní by v takový okamžik měl být oporou nejen veliteli, ale i pozůstalé rodině. Povinnosti a potřeby, které je potřebné zvládat, byly popsány výše, ale je dobré si připomenout, že duchovní by měl v péči o příbuzné též sledovat, zda rodina zvládá i nadále běžný chod domácnosti a také společenské povinnosti, jakými jsou plnění pracovních úkolů apod. V případě, že se v rodině začínají hroutit a bořit zaseté standardy, měl by duchovní zbystrit a opět nabídnout pomoc, ať již svou, či případných odborníků.¹⁰⁴ Zároveň během takové péče mohou vyplynout na povrch nešvary nebo nevyřízené účty v rodině a okolí. Častým problémem jsou nevyjasněné rodinné záležitosti v oblasti soužití part-

¹⁰² Dohoda o duchovní službě v resortu Ministerstva obrany.

¹⁰³ Dohoda mezi Slovenskou republikou a registrovanými církvami a náboženskými společnostmi o výkonek pastoračnej služby ich veriacím v ozbrojených silách a ozbrojených zbrojoch Slovenskej republiky, čl. 3, odst. 2 (b), a Štatút Ordinariátu Ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR, čl. 2, bod (3).

¹⁰⁴ Nejde jen o odborníky z řad psychologů a psychiatrů, ale třeba i ohledně financí či zaměstnání.

nerů a dětí. Zde se může kaplan dostat tzv. na tenký led, neboť může slyšet protichůdné informace o mrtvém nebo jeho nejbližších. Velmi choulostivá je také otázka financí a spravedlivého „vyúčtování“. Zde duchovní nemá rozhodovací pravomoc, ale problém je v tom, že se o případných sporech doví mnoho a je potřeba, aby byl vždy oporou pro všechny zúčastněné strany. Má mít před sebou Ježíše a jeho starost o hříšníky, a posuzování a rozhodování o lidské spravedlnosti má nechat na státních institucích.¹⁰⁵ Je také velmi důležité, aby duchovní byl citlivý a dokázal rozlišovat, zda smutek ze ztráty bližního je stále v mezích smutku a nepřechází již do stavu zoufalství, deprese či jiné psychické poruchy, kdy je již třeba pomoci jiného odborníka.

Stává se též, že kaplana kontaktuje sám voják s prosbou o pomoc v rodině. Tyto žádosti se týkají většinou problémů osobních selhání, financí a nezřídka duchovních či duševních obtíží. Opět musí vojenský duchovní být schopen rozlišit, zda problémy mu předložené zvládne sám, či doporučí pomoc odborníků. Z těchto důvodů je dobré, když má vojenský kaplan určitý seznam kontaktů, na které se může obrátit a daný problém řešit.¹⁰⁶

¹⁰⁵ V jednom případě, kdy jsem jako vojenský duchovní měl možnost doprovázet a věnovat se pozůstalým, se úmrtí vojáka týkalo jak exmanželky s dětmi, tak současné přítelkyně. Širší rodina neměla ideální vztah s bývalou manželkou, ale plně respektovala její vztah a výchovu dětí, které měla v péči. Přítelkyně, která byla nejbližším člověkem pro vojáka i pro rodiče, se bohužel touto událostí ocitla ze dne na den v obtížné finanční situaci. Z důvodu starších finančních nesrovnalostí si musela půjčit na opravu bytu, kde žili v podnájmu, a též byla uvedena jako majitel auta, na který si vzala půjčku a které užíval její přítel (voják). V jednom okamžiku tedy přišla nejen o svého milovaného partnera, ale též o schopnost finančně unést splátky půjčky na opravu bytu, na auto, a nadto i pronajatý byt musela kvůli vysokému nájmu do jednoho měsíce opustit. Před zákonem byla však „jen“ přítelkyně bez jakýchkoli práv a povinností (případně dědictví bylo určeno dětem a disponovala s ním po dědickém řízení exmanželka), a přitom utrpěla největší ztráty. Naštěstí se podařilo obstarat určité finanční zajištění, kterým mohla překlenout nejtěžší období prvních měsíců, nicméně důsledek zůstal takový, že se musela vystěhovat z bytu, prodat auto, a navíc vše finančně vyrovnat, aby nedošlo k exekuci. Do toho též vstupovali sami rodiče vojáka, a to i se snahou pomoci přítelkyni, u níž viděli tyto všechny problémy a snažili se jí pomoci. Proto je také velmi dobré, aby ze strany duchovního zaznívaly apely o vypořádání a urovnání rodinných vztahů vojáků, též i financí a jiných záležitostí, které pak mohou být velmi zatěžující. V tomto případě bylo i velmi náročné slyšet odlišné názory na různé strany, a se všemi se přesto stýkat, naslouchat jim a být jim ku pomoci.

¹⁰⁶ Např. různé linky bezpečí, psychiatrické poradny, manželské poradny, finanční poradce, po-případě různé léčebny apod.

Péče o vojáky na „zkoušku“

V roce 2024 proběhl v AČR pilotní projekt, kdy bylo nabídnuto plnoletým studentům středních škol prožít měsíční vojenské cvičení. Byla to též brigáda, kdy studenti za absolvování tohoto „kurzu“ byli odměněni finanční částkou. Od tohoto projektu si armáda slibovala a slibuje i nadále zatraktivnění a představení služby vojáka veřejnosti. Ve výsledku očekává zvýšený zájem o studium na Univerzitě obrany, popřípadě vstup těchto „absolventů“ na volné pozice v armádě. Po loňském pilotním projektu, který vrcholní představitelé armády a ministerstva obrany zhodnotili jako přínosný, se tento kurz nejen opakuje, ale rovněž se navýšil počet zapojených vojenských útvarů.

Do tohoto projektu byla přizvána i duchovní služba AČR. V loňském roce šlo o jednotlivé kaplany 4. a 7. brigády, kteří přijeli o sobotách a nabídli studentům jednodenní program. Tento program byl víceméně vyroben „ad hoc“ a nebyl nijak koncepčně podchycen. Studentům se nabídly přednášky historické či vzdělávací a následně volnočasové aktivity, popřípadě vzdělávací výlet s možností odpočinku a relaxace. Zároveň byl dán prostor k debatě duchovních se studenty o jejich budoucnosti, zájmech nebo případných řešeních krizových situací. Díky zpětné vazbě se potvrdila užitečnost jak tohoto programu, tak přítomnosti duchovních na této pro armádu zatím nové zkušenosti. I v letošním roce byli tedy vojenští duchovní přizváni k spoluúčasti. Nabídka tohoto projektu se rozšířila a z původních dvou útvarů v loňském roce (účastníků bylo celkem 127) bude tento „kurz“ nabízet útvarů sedm. Proto se rozroste i počet spolupracujících kaplanů na 14.

Vojenští duchovní pracují nyní na koncepci a možnostech této „výzvy“, aby služba v tomto projektu dostala pevný rámec a strukturálně zapadala do koncepce celého výcviku a také duchovní služby jako celku. I z toho důvodu je kladen velký důraz na smysluplnost programu a před samotnými duchovními stojí nejedna otázka, na kterou je nutné najít odpověď. Díky loňské zkušenosti mají duchovní na čem stavět, ale je snahou všech toto nasazení nepodcenit, neboť jde o mladé lidi, kteří často v tomto věku hledají význam a smysl lidského života. Ani u duchovních v tomto programu zapojených nejde o snahu splnit náborářské cíle. Jde o to, postavit před mladé lidi vzory a příklady a poskytnout možnost otevřít se. Duchovní též vytvoří podmínky pro možnost svěřit se, relaxovat a odpovědět jim pravdivě na otázky a rovněž nabídnout pozitivní náhled na život, popřípadě naplnit duchovní potřeby člověka.¹⁰⁷

¹⁰⁷ Tato zkušenost je v armádě velmi čerstvá a nová. Je možné, že hledání správné náplně programu duchovních potrvá i několik let. Neubírá to ovšem na kvalitě programu a poctivosti, které duchovní této problematice věnují, třebaže čtenářům nelze nyní vše představit, neboť

Pastorační péče v nestandardních situacích

Žádné mimořádné nasazení vojáka není ničím jednoduchým ani pro něho samotného, ani pro rodinu. Totéž platí i pro vojenského kaplana.

Situace, na které se voják připravuje, jsou nestandardní, proto i praktický a teoretický výcvik, taktéž i finanční odměna nejsou vždy standardní. Toho jsou si samozřejmě vědomi též politici a vládní představitelé. Snad i proto může rozhodnutí o nasazení vojáka v nestandardní situaci trvat déle, než by si veřejnost představovala. Dojde-li ale nakonec k nasazení armády, své vojáky následují ve většině případů i vojenští kaplani.

Odstraňování následků přírodních katastrof

Zkušenost kaplanů z účasti na odstraňování následků přírodních katastrof se v popisu respondentů objevila nejméně. Přesto v posledních letech nebylo o přírodních katastrofách v našich zemích nouze (konkrétně šlo o povodně v ČR 1997, 1997, 2002, 2006, 2009, 2010, 2013, 2024; a v SR 1998, 2008, 2024; o kalamitu v Tatrách v roce 2004 a o tornádo na Moravě v roce 2021).

Kdykoli nastala takováto situace, vyvstala otázka, zda je možno ku pomoci využít k odstranění škod i jiné složky než složky Integrovaného záchranného systému (dále IZS). Armády ČR ani Slovenska nejsou totiž primární součástí IZS.¹⁰⁸ Je tedy pak otázka na představitele státu, zda a v jakou dobu vyšlou jednotky na místa postižené přírodní katastrofou. Pokud je armáda následně vyslána, je pak stejně jako ostatní (dobrovolníci, policisté, hasiči, zdravotníci) v podřízenosti velitele (koordinátora) zásahu.

Pomoc postiženým na místě může být jak fyzická, tak i psychická. Dnes již na místa postižení standardně vyjíždějí psychologové (především policejní). Také armády si dnes již zvykají spolu s vojáky vysílat i jejich duchovní.¹⁰⁹

Protože vojenští duchovní byli v odpovědích na svou konkrétní pomoc velmi skoupí na slovo, nelze příliš porovnávat a hodnotit, co a jak duchovní bě-

věk je teprve v začátcích. Zkušenost popsaná v článku je osobní zkušeností autora, který tyto „nasazení“ prožil a studentům se jeden den věnoval.

¹⁰⁸ V obou našich státech jsou OS SR a AČR zařazeny v tzv. ostatních složkách, viz ŠULC, M. (2017). *Integrovaný záchranný systém v ČR a na Slovensku*, s. 56. Dostupné z: <https://theses.cz/id/7vnuj2/IZS.pdf> [2025-02-06].

¹⁰⁹ Na pomoci při odstraňování škod po povodních v loňském roce vyjeli s kaplany též psychologové. Ti pak mohli spolu působit v týmu. Takovou spolupráci hodnotím jako velmi prospěšnou.

hem těchto nasazení dělali či co by měli a mohli dělat přistě, popřípadě co nám jejich zkušenost přináší.

Máme pouze svědectví vojenského kaplana, který byl vyslán společně se svou jednotkou na pomoc tornádem zničené Moravě v roce 2021.¹¹⁰

Tehdy se přes část Moravy prohnalo tornádo, které zasáhlo pruh země 26 km dlouhý a široký až 700 m. Tornádo se přehnal přes obce Hrušky, Moravskou Novou Ves, Mikulčice, Lužice, část Hodonína a Ratiškovice. První vojáci byli povoláváni do kasáren v Bučovicích (což je nejbližší posádka) již v noci, ale vyslání na pomoc po katastrofě byli vládou ČR druhý den dopoledne.

„Běžně nesleduji zprávy ani večerní program v TV, proto jsem netušil v pátek ráno, že by se něco stalo 50 km od mého domova. Jel jsem jako každé ráno do práce na kole a cestou si pochvaloval krásné čisté nebe a čistý vzduch po bouřce. Do práce jsem přijel 6:40, tedy včas, abych se převlékl a připravil se na velký den. Ten pátek měl být slavnostní nástup a já jsem měl dostat medaili za 10 let služby v AČR. O to bylo větší překvapení, když mi kolegové z vedlejší kanceláře řekli, že nástup byl zrušen a že „půl Moravy je zničeno.“ Nevěřil jsem jim, až mi ukázali fotky. Byl to šok. Pak najednou rychlá porada, kde stejně nikdo moc nevěděl. Po dvou hodinách se začala řadit technika, ale stále nebylo nic jasno. Pouze velitel chystal lidi a techniku, abychom byli připraveni. Najednou jsem měl telefonát od kaplana sloužícího na velení v Praze. Dotaz celkem jednoduchý: „Chceš jet se svými vojáky na pomoc lidem po tornádu?“ Odpověď jsem dal kladnou. Pak mě pouze upozornil, že se toho moc neví, že tam budeme první a teprve se bude zjišťovat, co a jak. „Jedu!“ zopakoval jsem svoji odpověď. OK... Za deset minut mi volal velitel, že neví proč, ale že mu přišlo „shora“, že mám jet na „tornádo“. Ať zavolám kapitánovi, co tomu velí, a domluví se. Zavolal jsem tedy velícímu kapitánovi, který mi sdělil, že se vyráží za 15 minut, nikdo neví, jak dlouho tam budeme, kde budeme spát a ani co jíst. Ať si sbalím vše potřebné (spacák, lehátko, oblečení na týden...) a ať jsem včas na nástupu před odjezdem. Zavolal jsem manželce, řekl jsem, že jsem byl vyslán na pomoc do oblasti postižené tornádem. Požádal jsem ji, ať zruší domluvené návštěvy přes víkend, že nevíme, kdy se vrátíme, zda to bude ten den, nebo za týden. V kanceláři jsem se rychle nabalil a za patnáct minut jsem stál na nástupišti s celou jednotkou (cca 200 lidí). Nasedli jsme do nákladních vozů na korby a vyrazili (kolona 15 aut) směr Hrušky. Domů jsem se vrátil za osm dní...“

Co praktického jsem dělal na tom nasazení? První den po přjetzu jsem pracoval fyzicky s kolegy vojáky na odklizení. Druhý den jsem se již plně věnoval

¹¹⁰ Té pomoci se společně s necelou tisícovkou vojáků účastnili dva vojenští kaplani, a to ze 72. a 74. mechanizovaného praporu.

práci duchovního. V první řadě jsem na ranním nástupu všem vojákům řekl, že jsem jim k dispozici, když bude potřeba něco řešit, ať s rodinou doma, kolektivem či přímo v místě nasazení. Zároveň jsem je požádal, ať pamatují na to, že jsou za každé situace stále vojáci, ať tak vystupují, na druhou stranu ať se nebojí vyjít lidem vstříc i v tom, že pokud jim nabídnou svačinu, občerstvení, ať ji přijmou a odpočnou si. Také ať se nebojí s lidmi pouze mluvit, že i já nevím mnohdy co říci, ale že těm lidem postiženým tou katastrofou může pomoci i jen to, že nasloucháme. A to že je mnohdy důležitější než uklizený dvorek či shozená zeď. A pokud uvidí problém mezi lidmi nebo s nimi samotnými, ať mi zavolají a já přijdu. Takto jsem pracoval dalších sedm dní. Obcházel jsem místo našeho nasazení (byla to víceméně obec Hrušky) a mluvil s lidmi, vojáky, policisty, zastavoval se u stanic s výdejem materiálu a u dobrovolníků, kteří tam pracovali. Nachodil jsem se a naseděl spousty času. Také jsem byl v kontaktu s policejními psychology, ale nenechal jsem se zařadit do jejich systému. V podstatě mi to ani nenabídli, já jsem se stejně pouze představil, aby o mně věděli, ale nečekal jsem bližší ochotu spolupracovat. Což se i potvrdilo. Tím, že jsem byl ve vojenské uniformě, označen znamením křížku (znamení vojenského duchovního) a vojáci odváděli dobrou práci, byl jsem i lidmi dobře přijímán. Díky všem těmto věcem jsem byl svobodnější a mohl věnovat plně svůj čas lidem okolo mne. Policejní psychologové vyráželi každé ráno po briefingu společně s pracovníky charit, kteří obcházeli dům od domu a evidovali nutnou pomoc či poradenství. Využívali jejich přítomnosti a nabízeli své služby. Já jsem každý den s vojáky přijížděl a odjížděl společně a moji kolegové věděli, že tam stále jsem. Každé ráno na společném nástupu jsem našim vojákům děkoval a povzbuzoval je (povzbuzování nebylo tolik potřeba, ale slova uznání určitě ano). Několikrát jsem byl vojáky volán k problémům mezilidských vztahů, párkrát jsem byl i sám osloven místními, neboť tím, že jsem neustále obcházel dokola po vesnici, již jsme se určitým způsobem poznali. Byly i chvíle těžké. Dvakrát mě jedni lidi pozvali na jídlo, které připravili pro sebe v rozbitém domku a pro pomocníky. Poznali jsme se tam, když jsem se stavoval za vojáky, a sedli jsme si vždy na kávu a povídali si o Božím záměru a lidských problémech. Po dvou dnech takovýchto zastavení mně najednou sdělili, že jim bylo oznámeno, že celý jejich dům musí být z bezpečnostních důvodů zbourán. Další den šel k zemi a já jsem tam s těmi lidmi stál a sledoval, jak jde jejich rodný dům k zemi... takovýchto rodných domů jsem sledoval společně s majiteli po dobu svého nasazení více...

Byl jsem i vojáky zavolán k rodině, kde měli problémy s dospívající dcerou (utíkala do polí...), a věnoval jsem se jí. S dost věcmi se mi svěřila, postupně jsme korigovali její názory a chování... Byl jsem i přítomen setkání mezi synem a otcem po více než deseti letech (byl jsem zavolán z důvodu vzájemného násilí, a to i po takovýchto letech – vše ovšem dobře dopadlo). Byla zde i reálná rizika sebevražd.

Jedním z relativně pozitivních zážitků bylo, když jsem se seznámil při práci s jedním policistou, který pomáhal svému kamarádovi s odklizením. „Padre, viděl jsi to auto, Felicii, která stojí 100 metrů v poli před vesnicí? Tak v ní jsem včera večer jel s manželkou z Moravské Nové Vsi, kdy jsme se vraceli domů do Hodonína, a najednou nás chytil vítr a odhodil nás 100 metrů do pole. Naštěstí se nic nestalo a vylezli jsme z auta zdraví. Dnes (druhý den po tornádu – pozn. autora) jsem hned vyrazil pomoci kamarádovi, protože to je hrůza, co se stalo. Auto odklidím, až bude čas, nejdřív je třeba pomoci tady ve vesnici!“

Příběhů bylo mnoho a cítil jsem, že pomoci duchovní bylo málo... Zatímco všichni vojáci se po čtyřech dnech vystřídali (bylo to potřeba), velitel nasazení a já jsme zůstali celou dobu (požádal mě o to a já mu samozřejmě vyhověl). Další službou byla každodenní modlitba; za vojáky, za postižené katastrofou a také za sebe, aby moje služba byla požehnaná.

Po osmi dnech nás vystřídala nová jednotka z jiného útvaru i s novým kaplanem...“

Jiná zkušenost pochází z katastrofy, která proběhla v září roku 2024, kdy voda zaplavila obce na Bruntálsku, Krnovsku a Jesenicku. Do těchto míst byli vojáci vysíláni až po čtyřech dnech, kdy voda opadla a mohlo se začít s odklizením a jinou nutnou pomocí. I zde byli vysíláni vojenští duchovní, a to v různých intervalech a způsobech. Někteří kaplani dojížděli do postižených oblastí způsobem jednodenních návštěv, někteří jeli stejně jako vojáci z jednotek na několikadenní nasazení. Zpočátku byla spolupráce i s vojenskými psychology, kteří v postižených oblastech působili též. Jejich práce nicméně po třech týdnech ustala a pokračovala práce duchovních. Ta především spočívala v obcházení postižených lidí a rodin, komunikace s těmito lidmi, podpora, případně i předání informací o potřebách těch lidí na centrální řídicí štáb, který koordinoval veškerou potřebnou pomoc ve spolupráci s obcemi. Způsob vyslání kaplana a jeho práce na místě byla dána spíše vzájemnými vztahy s veliteli jednotlivých uskupení než standardizovanou a automatickou záležitostí. V další části vojenské pomoci se už nepomáhalo konkrétním osobám a lidem přímo postiženým, ale již se čistila spíše koryta řek, lesy a cesty v nich. I v těchto případech docházelo k nasazení duchovních, ale jejich práce se už zaměřovala na osobní vztahy s vojáky a službu přítomnosti.

Vojenský kaplan by z pozice duchovního měl mít na starosti pomoc duchovní a duševní. Není to ovšem pravidlem. Celkem 14,3 % kaplanů vypovědělo, že pomáhali při odstraňování katastrof i fyzicky. Což má jistě své kladné, ale i záporné stránky. Mezi kladné patří to, že vojáci nebo lidé kolem vidí, že i „farař umí makat,“ že se nevyhýbá těžké práci a neschovává se za „Pánaboha“. Je to dobrá příležitost být se svými lidmi a ukázat podobně jako Boží syn, Ježíš, také svou lidskost a soucit: „Dobře jsem viděl utrpení svého lidu v Egyptě a slyšel

jsem jejich úpění. Proto jsem sestoupil, abych je vysvobodil.¹¹¹ Nevýhodou toho postoje je, že duchovní může být příliš zaměstnán fyzickou prací, až přehlédne, když „duše pláče.“ Duchovní, který je v místě katastrofy a obchází pravidelně oblast a navazuje zde kontakty, může také zafungovat jako zprostředkovatel: „*V řadě případů jsem zprostředkoval chybějící komunikaci mezi těmito postiženými a IZS či úřadem.*“

Ze svědectví jiných vojenských kaplanů je zřejmé, že pomáhali, i když nebyli fyzicky přítomni v místě neštěstí. Tato pomoc proběhla formou koordinací sbírek (velmi často na vlastním útvaru) a dopravou na koordinační místo pomoci či konkrétním osobám, vesnici nebo sdružení.

Co podstatného plyne ze svědectví o prožívání pomoci vojenským kaplanem? Je to především jeho ochota být k dispozici, schopnost a vůle být flexibilní; ochota vyjet a prožívat s vojáky jejich službu; nebát se projevit lidskost, neznalost nebo únavu; nehrát si na všeznalého, vše zvládajícího; povzbuzovat; nebát se kontaktu; žít s jednotkou... Prostě být lidský, upřímný a pravdivý.¹¹²

Jaký způsob si každý kaplan vybere – ať fyzická práce, či práce spíše duchovního doprovázejícího postižené nebo pomáhající – je na každém z nich. Je třeba ale mít cit a pastorační moudrost, aby rozhodnutí bylo správné.

Jako jedna z nových forem se ukazuje internetová pomoc, nejen jako informační, kde, co a jak se děje, ale i přímo jako poradenství, a to i souběžně s možnou telefonickou pomocí.

Pokud bychom měli vyjádřit to nejdůležitější, co nám svěřené zkušenosti nabídl, byly to tyto dvě věci: modlitba a služba přítomnosti. Není-li ochoten vojenský kaplan splnit tyto dvě elementární zásady, může být dobrým kaplanem?

Nasazení na řešení neválečných situací

Tato kapitola se bude věnovat nasazení vojáků v situacích, které nejsou následkem přírodní katastrofy.

Jako první zkušenost s nasazením vojáků a vojenských duchovních bude nejlepší nabídnout situaci, která nastala během pandemie covid-19. Tato poměrně čerstvá, dodnes nevstřebaná zkušenost naší společnost hluboce zasáhla, a to jak po zdravotní, psychické, tak i materiální stránce. Problémem nemoci covid-19 byla její zákeřnost a rychlost, s jakou se šířila. Současně to bylo něco nového a neznámého, a to jak pro lidi z prostředí nezdravotnického, tak i z od-

¹¹¹ Sk 7,34.

¹¹² „*Pokud to nemyslíš upřímně, tví vojáci tě prokouknou velmi rychle a patřičně ohodnotí.*“

borného. Proto také odpovědní činitelé na celém světě tápali v tom, jak vlastní obyvatele ochránit co nejlépe. Zkoušely se osvědčené, ale i nové prostředky na zabránění přenosu a šíření nemoci. Vznikalo mnoho lží, pomluv, fám a nečekaných objevů, že se v nich pravda ztrácela a dodnes ne vše je plně objasněno a vysvětleno. I mnoho odborníků na infekční choroby stojí se svými názory dodnes na opačných stranách názorového spektra. I kvůli tomu všemu neměli naši odpovědní vládní činitelé relevantní informace, natož jasný a správný medicínský názor, jak neefektivněji proti onemocnění postupovat. Není cílem článku hodnotit odborné názory na stav vývoje pandemie či hodnotit, jak který politik jednal, ale bude vhodné si připomenout i to, že sami odpovědní politici jednali přesně naopak, než doporučovali či zákonem stanovovali občanům.¹¹³ Do toho všeho byli vhozeni i sami vojáci, kteří se stali vynucovacím nástrojem respektování vládních nařízení. Již jen z důvodu toho, že armády našich států nemají práva policie, museli vždy být pod velením buď policie, nebo celní správy.

Vojáci ve spolupráci s policií byli nasazeni v prvním roce epidemie covid-19 na hranicích s okolními státy, později jako výpomoc při zákazu přejíždění z jednoho okresu do druhého a také v nemocnicích či testovacích centrech.

V České republice byli někteří duchovní posláni společně s vojáky na hranice, jiní řešili problémy s tímto nečekaným rozhodnutím vlády na útvarech. Bylo to velmi náročné především pro rodiny vojáků, neboť tato nepřítomnost donutila rodinné příslušníky vojáků čelit složité situaci bez pomoci partnerů. Přímé pomoci na hranicích, kdy by vojenští duchovní střežili určitý úsek a zabraňovali tak vstupu lidí na naše území, se neúčastnil z českých duchovních žádný. Pouze jeden byl s jednotkou přítomný, ale vykonával jiný druh práce – pomáhal s rozvozem vojáků na pozice, byl zároveň styčným důstojníkem s PČR a vypomáhal s organizací služeb a logistickým zabezpečením. U slovenských duchovních také pouze jeden přiznal nasazení společně s jednotkou na hranicích, ale blíže své působení nespécifikoval. Bohužel i nasazení vojáků na hranicích států s sebou přineslo neštěstí. Jeden voják ublížil střelnou zbraní sám sobě a na důsledky zranění zemřel. Následnému oznamování a pomoci rodině byl přítomen český vojenský kaplan. Život si také vzal během těchto těžkých chvil jeden příslušník PČR. Ta měla tehdy ve svých řadách pouze jednoho duchovního. Ten byl přítomen řešení tamní situace.

Pro mnoho vojáků bylo nasazení v nemocnicích něco úplně nového, kdy ale praxe ukázala, že vojáci jsou schopni zvládnout i tento druh nasazení. Před

¹¹³ Připomeňme setkání tehdejšího českého ministra zdravotnictví Romana Prymuly a poslance Jaroslava Faltýnka v restauraci s dalšími známými dne 21. října 2020 v době uzavřených restaurací. Ministr později na nátlak odstoupil.

nástupem do nemocnice a po návratu z nasazení měli v ní¹¹⁴ vojáci povinnost setkat se s psychologem a kaplanem. Na těchto setkáních se projednávalo, co prožili pozitivního či negativního. Při setkáních před prvním nasazením vojenští duchovní také na základě zkušeností, i vlastních, připravovali vojáky na netradiční prostředí a službu. V těchto setkáních se znovu velmi uplatnil vztah mezi kaplanem a vojákem na rovině osobní nebo formou sdílení vlastní zkušenosti s takovým nasazením. Působení vojenských kaplanů v nemocnicích bylo různé, od přímé pomoci na odděleních po servisní služby. Také se v nemocnicích otvíraly dětské skupinky, se kterými někteří kaplani vypomáhali. Rozpětí pomoci bylo opravdu široké a různorodé. Díky tomu se také vojáci či duchovní seznámili se zákulisím a chodem nemocnic. Vojáci dle svého vyjádření poskytovali bezděky také zpětnou vazbu zdravotníkům a často jim pomáhali nejen fyzicky, ale i během chviliek volna v rozhovorech. Vojenští duchovní sloužící ve slovenské armádě byli přítomni a vypomáhali v testovacích centrech, a to buď přímo u odběrů, či administrativní výpomocí. Všechny tyto druhy pomoci během pandemie byly velmi cenné a potřebné. Celkem se těchto aktivit, které přímo souvisely s nasazením v nemocnicích, účastnilo 35,7 % vojenských duchovních. Zpětnou vazbou po nasazení na covid centrech v nemocnicích a také před nasazením se zabývalo 32,1 % duchovních. Je potřeba si všimnout toho, že zatímco slovenským specifíkem bylo nasazení duchovních v testovacích centrech, specifickým druhem pomoci u českých duchovních bylo setkávání se s vojáky před a po nasazení v nemocnicích.

Dalším specifíkem pandemie bylo prosazování preventivní péče, čímž je myšlena izolace od ostatních nebo později očkování. Izolace byla tvrdě vyžadována a kontrolována policií. Velmi se čekalo na pomoc imunologů, virologů a jiných odborníků, kteří by mohli přijít s lékem či nějakou prevencí.

V druhém roce pandemie se vyskytla možnost očkování. Bohužel způsob, jakým se očkovací látka dostávala do povědomí lidí včetně různých informací a dezinformací, působil na jedné straně velké pochybnosti a na straně druhé až nekritické přijetí, které přisuzovalo očkovací látce téměř spasitelné schopnosti. Hysterie kolem očkovacích látek byla žel tak velká, že podstatě očkovací látky a vůbec systému očkování přestali postupně rozumět i sami odborníci. Z pomoci lidem se očkování postupně stávalo pro některé zákeřným pokusem lidstvo zlikvidovat. Různým pomluvám anebo nekritickým přístupům podlehla také sama armáda. I v armádě byla snaha ochránit vojáky, aby byli méně náchylní k onemocnění či smrti následkem tohoto onemocnění, ale zapomnělo se na možnost svobody projevu, slova či pravidel běžného očkovací-

¹¹⁴ Provádělo se v určitých cca desetidenních blocích.

ho schématu. Vojáci byli postupnými kroky více a více tlačeni k tomu, aby se nechali očkovat. Povinnost dát se očkovat nikdy nevešla v platnost ani v ČR, ani na Slovensku, nicméně tlaky na vojáky byly činěny. Např. v České republice ministerstvo zdravotnictví vydalo vyhlášku o povinném očkování vybraných profesí s platností od 1. 3. 2022. Krátce po schválení této vyhlášky byly parlamentní volby, které vyhrála tehdejší opozice, která s touto vyhláškou plně nesouzněla. Po volbách se tedy s napětím čekalo, zda a kdy bude jmenována nová vláda a jak nový ministr zareaguje. Nicméně se již od nového roku 2022 vyvíjel velký psychický nátlak na vojáky, aby se nechali očkovat stále ještě plně neschválenou vakcínou.¹¹⁵ Různě se jim vyhrožovalo, podsouvaly se nesprávné údaje, někdy až na hranici bossingu nebo šikany. Jeden vojenský duchovní popsal své zkušenosti, kdy jako neočkovaný musel absolvovat povinné školení určené pro neočkované, velitelem byl stále upozorňován na to, že v armádě skončí, a to bez jakýchkoliv nároků na náhradu, nebo byl svým nadřízeným nazýván hanlivě antivaxerem,¹¹⁶ popřípadě že je mu zde k ničemu, protože je nenasaditelný.¹¹⁷ Tento způsob jednání velmi zasáhl vztahy mezi všemi zainteresovanými. Jiný kaplan podal krátké svědectví: „*Ke konci covidu jsem se snažil u velení zastávat neočkovaných, dost věci bylo podle mě nefér.*“ Nakonec nový ministr vyhlášku zrušil, takže nikdy nenabyla platnosti. Tlak postupně ustal a situace se normalizovala. Taktéž na Slovensku probíhaly nejasnosti ohledně povinnosti očkovat vojáky, nicméně ani zde vláda nakonec povinnost očkování nezavedla. I zde ovšem byli vojáci pod tlakem ohledně očkování a povinnost měli ti, kteří jeli do zo a hostitelská země toto vyžadovala.

Jestli v této situaci měli hrát větší roli vojenští kaplani, a to např. v důrazném napomínání a připomínání vojákům, aby se dali očkovat, či naopak v tlaku na velitele, aby nepřeháněli svou pravomoc v nátlaku na neočkované, to ponechám soudu každého duchovního. Do současné doby totiž neproběhla žádná diskuse, zpětná vazba ani v rámci armády, ani v rámci duchovních služeb. Dnes naprosto běžně užívají armády lessons learned,¹¹⁸ a to téměř po každém výcviku nebo nasazení. Nicméně po tak náročné situaci, která naši společnost téměř až drtila, kdy až do dnešní doby jsou zřejmé šrámy na naší společnosti,

¹¹⁵ Podmínečně registrována 21. 12. 2021, druhá 6. 1. 2022, odkaz zde: <https://www.sukl.cz/sukl/evropska-agentura-pro-licve-pripravky-zverejnili-hodnotici> [2024-11-24].

¹¹⁶ Antivaxer je odmítač očkování. Dotyčný kaplan pouze nesouhlasil a odmítal očkování mRNA vakcínou. Očkování povinná pro vojáky z povolání měl všechna absolvovaná.

¹¹⁷ V tu dobu již měl jako vojenský duchovní v rámci pandemie covidu za sebou nasazení na hranicích republiky, službu s PCR na okresech, více jak měsíc na covidovém oddělení v nemocnici, nasazení po přírodní katastrofě na Moravě.

¹¹⁸ „Lekce ponaučení“ neboli učení se z vlastních chyb či zkušeností.

žádné takové shrnutí či ponaučení neproběhlo. Je chybou našich duchovních služeb, že zatím neměly odvahu tuto zkušenost shrnout, popsat a napříště navrhnout, jaký přístup zvolit. I z takovýchto prožitků bychom měli mít odvahu se ponaučit a tím přispět ke zlepšení kaplanské činnosti.

Zničení muničních skladů ve Vrbětčích v roce 2014 bylo pro českou armádu též něčím novým, co musela řešit. Zde lze uvést pouze svědectví jednoho kaplana, který tuto situaci popsal následovně: „*Sloužil jsem tehdy čerstvě na novém místě, a ještě jsem neznal většinu lidí. Tehdy i náš prapor vyjížděl vypomáhat v ostraze okolí a vstupu k tomuto muničnímu skladu. Jednalo se o přítomnost vojáků na daném perimetru a obcházení daného úseku. V případě, že byl někdo v okolí, byl vojáků upozorněn na zákaz vstupu, popřípadě byl vykázán či předán policii k šetření. Já jako vojenský kaplan jsem v tomto nasazení nehrál žádnou významnější roli, protože i sami vojáci měli tuto službu za jednodušší. Jediné, co si uvědomuji, je, že byl problém se zásobováním ohledně jídla. Já jako kaplan jsem pouze spontánně obcházel vracející se vojáků (po několikadenním nasazení mívali hned několik dnů volna) a informoval se, jak služba probíhala či zda jsou tam nějaké problémy. Jak již ze zmíněných informací vyplývá, žádné větší problémy u vojáků praporu, kde jsem tehdy sloužil, nebyly. Je to opět možná dáno tím, že tito vojáci se vrátili po pár dnech volna. Dále to byli vojáci průzkumného praporu, kteří jsou cvičeni v trpělivosti, ve schopnosti vydržet na jednom místě dlouhé hodiny i dny a sledovat daný perimetr. Taktéž jsou zvyklí na možnost nepravidelných dodávek jídla, a proto i v tomto ohledu jsou schopni se zabezpečit sami. Většina se tehdy shodla, že jídlo bylo dodáváno nepravidelně, ale vzhledem ke svým zkušenostem a zvyklostem neměli s takovým nasazením větší problémy.*“

Nasazení vojáků v posledních letech bylo velmi časté a velmi náročné. Z předchozího výběru a krátkého zhodnocení můžeme vidět různorodost pomoci a uplatnění vojenských duchovních. Může tak vyvstat otázka, zda posílat vojenského duchovního do služby na hranice či hlídat hranice okresů nebo jako administrativního pracovníka do testovacího centra není pouhým plýtváním penězi a potenciálu. Vše má své pro a proti.

Podstatné je také zmínit, kolik je vlastně možné nasadit v jeden okamžik vojenských kaplanů. Snad každý, kdo se pohybuje ve vojenském prostředí, ví a chápe, že nikdy nelze nasadit všechny vojenské kaplany, tak jako není možné nasadit všechny vojáků do bojů. Každý voják má určitou specifickou roli. Stejně tak i vojenský duchovní. V okamžiku vypuknutí a trvání pandemie, výbuchu munice ve skladech či během pomoci vojákům bránícím Ukrajinu naše armády stále plnily a plní i jiné úkoly, a to jak v zahraničních operacích, tak v domácím prostředí. A s nimi i vojenští duchovní. Taktéž nepřestal fungovat výcvik nových rekrutů či výuka na vojenských vysokých školách. Zároveň jsou duchovní přítomni na různých stupních velení a není vždy jejich jediným úkolem pečovat o vojáků své jednotky nebo útvaru, ale mají též jiné úkoly v rámci

duchovní služby. Nicméně z logiky věci vyplývá, že duchovní jsou a mohou být nasazeni společně s vojáky, a to takovým způsobem, aby byla zabezpečena jejich případná rotace a střídání tak jako u ostatních vojáků.

Vojenská mise v zahraničí¹¹⁹

Zahraniční operace jsou posledních dvacet let nepostradatelnou součástí života a práce každého vojáka. Tyto mise jsou zároveň jakýmsi pomyslným vrcholem činnosti vojáka,¹²⁰ kde každý voják může v maximální míře uplatnit, co zná a umí. Záleží též na tom, o jaký druh mise jde. V dnešní době jsou to víceméně jen výcvikové, kdy čeští a slovenští vojáci cvičí a učí vojáky jiných států, popřípadě se sami zdokonalují a secvičují.¹²¹ V menší míře jsou zastoupeny mise, kde vojáci garantují udržení statu quo mezi znesvářenými stranami jako např. mírové mise Organizace spojených národů na Kypru – UNFICYP,¹²² mise Kosovo Force – KFOR pod hlavičkou NATO. Bojové mise, kterými naši vojáci prošli v Afghánistánu, již byly ukončeny. V nedávné době se však otevřely nové, a to jako reakce na agresi Ruské federace vůči svým sousedům. Těmito misemi jsou MN BG SVK,¹²³ FLF¹²⁴ a Heli Unit v Polsku a jejich úkolem je posílit východní křídlo Severoatlantické aliance.

Každá z těchto zo je specifická jak prostředím, tak zaměřením. Společně však mají dlouhodobou nepřítomnost vojáka ve vlastní rodině, sdílené bydlení a život se svými kolegy po dobu až šesti měsíců s omezenou možností soukromí. To často vede i k odhalení vlastního soukromí před ostatními včetně kaplanova. V poslední době ale armáda vychází vstříc vojákům s možností krátkodobě opustit prostředí mise a odjet na dovolenou či strávit jednou za čas volný víkend. To se velmi pozitivně podepisuje na ochotě vyjet, ale též to má příznivý vliv na psychické a duševní zdraví vojáků a jejich rodin.

Zahraniční operace je velká příležitost, velká zkušenost a zároveň velká výzva pro jakéhokoli vojáka, protože si tam může ověřit své znalosti a doved-

¹¹⁹ Nebo též zahraniční operace (zo).

¹²⁰ Protichůdné názory vojenských duchovních na zo, ale s potvrzením důležitosti této zkušenosti: „Zo je součástí služby, standardní služba – je důležitá, je to vrchol služby.“ „Zahraniční mise není standardní, ale je to vrchol jeho kariéry a zkouška jeho psychické odolnosti.“ Pro srovnání přidávám názor dvou slovenských kolegů: „Služba v misiích je štandardná činnosť vojenského duchovného v OS SR.“ „Misia by mala byť štandardnou prácou vojaka a obzvlášť kaplána, lebo kaplán má slúžiť svojim vojakom, kdekoľvek sa nachádzajú.“

¹²¹ zo v Iráku, Litvě, Lotyšsku, ...

¹²² United Nations Peacekeeping Force in Cyprus.

¹²³ Multinational Battle Group Slovakia.

¹²⁴ Forward Land Forces v Litvě nebo Lotyšsku.

nosti, a navíc v mezinárodním prostředí. To platí i pro vojenského kaplana. Najednou již jako ostatní nejezdí „jen do práce“, ale zůstává s vojáky nepřetržitě. Účast na misi v zahraničí otevírá pro vojenské duchovní velké možnosti a příležitosti, i když jsou tu i rizika.¹²⁵ Dnes se již rizika týkají spíše důvěry v partnera a jeho schopnosti řešit nepředvídatelné situace (rozbité auto, kotel či jen dopravu do nemocnice apod.), rizika rozchodů, vzájemného odcizení i strach z života v odloučení.

V moderních armádách v místech nasazení dnes vznikají týmy tzv. Moral and Welfare, jejichž příslušníci bývají i kaplani. Tyto týmy mají za úkol nabídnout vojákovi smysluplné trávení volného času,¹²⁶ popřípadě nabídnout i místa, kde si mohou po všech stránkách odpočinout. Je to částečně návrat k něčemu, co vznikalo během první světové války v armádě Německého císařství (později i rakousko-uherské), kdy se tyto místnosti pro odpočinek a relaxaci nazývaly vojenskými domovy.¹²⁷ Příkladem může být zahraniční operace v Litvě, kde tento tým nabízí možnost výletů po zajímavostech v zemi či sportovní soutěžení. Taktéž tento tým vznikl při úkolovém uskupení na Slovensku, jež bylo pod velením AČR, kdy v týmu byl vojenský duchovní společně s psychologem a vojákem se specializací na vojenský tělocvik.¹²⁸ Tento tým společně organizoval volnočasové aktivity a stál za vznikem posiloven a tzv. welfare místností, vytvořených právě k oddechu a relaxaci (součástí byla TV s internetem, komfortní prostředí, pohodlné posezení a též i stolní hry). Důležité pro vytvoření těchto prostor, které měly nabízet klid, pohodu a pocit domova, byly i takové maličkosti jako ubrusy, křesla apod. V misi na Slovensku se kladl velký důraz na činnost tohoto týmu, ale po vlastních zkušenostech je potřeba říci, že i když je to velká výzva, je potřeba i nadále věnovat své síly v činnostech specifických pro vojenské kaplany, popř. psychology. Podstata práce duchovního se totiž nemění, a i když může takto ovlivnit volný čas a zpříjemnit tak pobyt a působení vojáků, pastorační praxe by neměla zůstat pouze v těchto intencích.

Ve svědectví Dr. Rudolfa Zháněla, jenž byl vojenským duchovním v R-U armádě a také během 1. sv. války, se nám dochovalo, že bohoslužby v rakouské

¹²⁵ Riziko ztráty života nebo zdraví již v současných misích není tak velké, jako bylo v Iráku, Afghánistánu či Mali.

¹²⁶ Výlety, soutěže.

¹²⁷ Máme písemná svědectví, že praxi vojenských domovů převzala po roce 1918 i nově vzniklá Československá armáda, ale s upraveným názvem Vojenská zátiší. Tato zátiší vznikala také u čs. zahraničního vojska ve Francii, viz: ТОМЕК, P. (2014). *Válečné záznamy Rudolfa Krzáká*, s. 82.

¹²⁸ Autor této práce byl členem tohoto týmu u 1. úkolového uskupení na Slovensku.

armádě se konaly každou neděli a svátek.¹²⁹ Zahraniční mise i v tomto připomíná a následuje praxi vojenských duchovních. Je též důkazem toho, že každý člověk (i voják) podvědomě touží po kontaktu s Bohem, i když sám tuto myšlenku neumí vyslovit. Důkazem toho je, že v okamžiku své přítomnosti na ZO, v okamžiku, kdy je vytržen z domácího prostředí, kde je často člověk zahlušen různými potřebami a nadstandardem, rád začne ve chvílích klidu vyhledávat místa a prostor pro přemýšlení, přemítání a též i kontaktu s něčím, co nás přesahuje⁽¹³⁰⁾.

„V misi je pro mě mnoho věcí jednodušších. Kontakty jsou častější, na vše je víc času, bohoslužby pro vojáky mám minimálně každou neděli.“

„Zahraniční misia mi umožnila být s vojáky nepřetržitě 24/7. Počas tohto kontaktu sme sa lepšie spoznali, vojaci sa dokázali viac otvoriť a mohli sme spoločne uvažovať nad smerovaním života. Mnohí tento čas využili aj na prípravu k sviatostiam. Z pastoračného hľadiska vnímam čas na misii ako najlepší čas. Vojaci sú vytrhnutí zo svojho domáceho prostredia, rodinných záležitostí a v prípade záujmu majú viac času na seba a duchovno. Tiež aj znížený komfort života, iné kultúrne a sociálne prostredie prispievajú u mnohých k otázkam o zmysle života.“

„V misiách je to úplne iné, a v mojom prípade perfektné. Vždy to prirovnávam k životu v klasickej farnosti. Sme 24 hodín denne spolu. Sviatosti a sväté omše si môže prispôbiť, ako im to vyhovuje...“

Většina dotázaných kaplanů potvrzuje, že účast na jakékoli zahraniční operaci je vrchol práce vojáka, a navíc ji přesná polovina vojenských duchovních označuje za standardní součást služby.¹³¹

V ZO je kontakt s vojáky daleko intenzivnější a doslova nelze před sebou kamkoli utéct, tedy i snahu o duchovní růst či vzdělávání vojáků lze snadněji

¹²⁹ ZHÁNĚL, R. (1905). Z vojenské duchovní správy, ČKD, 1905/3, s. 238. Dostupné z: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20958> [2024-11-15].

¹³⁰ „Na misi v Afghánistánu za mnou jednou přišel voják, zda si může v kapli zapálit svíci. Po mém dotazu, z jakého důvodu, mi odpověděl, že mu zemřel synovec, měl ho velmi rád a že nemůže odsud nic jiného udělat než v klidu v kapli posedět a zapálit svíci (voják nebyl věřící a nikdy nebyl na bohoslužbě). Samozřejmě jsem souhlasil a zeptal se ho, zda tam mohu být s ním. Odpověděl, že ano. Šli jsme v domluvený čas do kaple (kaple byla přístupná ve dne v noci), zapálili svíčku a sedli jsme si. Pak jsem se ho ještě zeptal, zda by mu nevadilo, kdybych se za jeho synovce modlil. Souhlasil. Takto jsme spolu v tichu strávili asi půl hodiny. Z kaple jsme pak odešli společně.“

¹³¹ „Standardní prací vojáka je připravovat se na obranu své země, a pokud politická reprezentace usoudí, že je potřeba tuto bezpečnost zajistit i mimo naši zemi, tak svou práci vykonávám na zahraniční misi.“

naplánovat a provádět. Lze vymyslet i různé kurzy, sled přednášek na určitá témata, při volnějším režimu poznávání historie, krajiny apod.

Závěrem lze jen konstatovat, že pokud vojenskému kaplanovi záleží na vojácích, je nutné a potřebné je následovat do všech lokalit a míst, kam je vláda pošle.¹³²

Nasazení z důvodu válečného konfliktu nebo v jeho důsledku

V tomto oddíle se nebudeme zabývat působením vojáků v zahraničních operacích, jak byla předložena v předchozí kapitole, ale téma se bude týkat úkolů našich armád v důsledku aktuální situace na východě od nás.

Propuknutí ozbrojeného konfliktu na Ukrajině přineslo do společnosti znovu velké otázky. Byly to otázky, které se týkaly bezpečnosti, stability, spolenectví a též otázky, které se začaly zabývat obranou. Pro mnohé lidi ve společnosti bylo najednou překvapením, že obrana naší země a případné nasazení proti nepříteli není povinností pouze profesionálních vojáků, ale že se stále dotýká široké veřejnosti. Ještě necelý rok před otevřeným napadením Ukrajiny bylo ve společnosti možno vnímat určité pochyby o vojenské službě, docházelo ke snižování počtů jak vojáků, tak techniky a jiného materiálu. Jedna z mála pozitivních reakcí na konflikt, který se rozhořel ve východní Evropě, byla ta, že společnost začala vnímat pozitivně armádu a její příslušníky. Nicméně pro vojáky samotné rozhoření tohoto konfliktu znamenalo přehodnotit své postoje ke službě, znovu si uvědomit, co vlastně služba v armádě znamená, a to i zda jsou ochotni být nasazení. S tím je též spojena i obava z případného zranění či smrti. Tyto otázky rezonovaly celou armádou, neboť se dotýkaly jak vojáků samotných, tak jejich rodin a příbuzných.

Jako přímá reakce armád NATO na napadení Ukrajiny bylo a je navýšení ostřehy vnějších hranic EU a zemí v NATO. Země hraničící s napadeným státem

¹³² „Vzpomínám si z osobní zkušenosti, kdy jsme byli s patrolou v Afghánistánu mimo základnu. Byl jsem členem čety a šlapal jak oni. Naším úkolem během patroly bylo zabezpečit určitý prostor. Dostal jsem rozkaz od velitele čety, že nesmím dovolit komukoli přejít po lávce přes potok. Plnil jsem ho. Dostal jsem se ovšem do konfliktu s policistou, který evidentně spolupracoval s Tálibánem. Došlo to tak daleko, že natáhl, tzn. nabil, svůj kalašnikov (útočná puška AK 47 – pozn. autora), křičel na mě a mířil na mě. Byla to velmi vyhrocená situace a velmi nepříjemná. Zůstal jsem pevný v rozhodnutí splnit úkol. Nikdo z kolegů mi nemohl pomoci, protože měli také své úkoly, ale sledovali nás. Věc se naštěstí vyřešila, ale vojáci pak na mě změnili pohled, protože pochopili, že i když jsem kaplan, přesto se mohou na mne spolehnout, že jsem platný člen týmu a prožívám s nimi jejich práci a na základě toho jim rozumím. Tato situace byla později i tématem, které otvíralo naše další hovory a pomohlo rozvíjet naše vzájemné vztahy...“

pak začaly vynakládat nemalé prostředky, jak lidské, tak materiální na zvládnutí situace na hranicích, kde se začali hromadit lidé prchající před válkou. Do těchto míst byly nasazovány i vojenské síly pro posílení a zvládnutí této situace. Součástí těchto sil byli i vojenští kaplani. Ti pomáhali nejen v administrativní rovině, ale i nasloucháním, zjišťováním možností, co jak dělat, a také duchovní pomocí jako modlitbou, bohoslužbami, a též uklidňováním rozrušených lidí. Z výzkumu vyplynulo, že celkem dva kaplani OS SR byli nasazeni přímo na hranicích. Naopak zase čeští vojenští duchovní jsou díky této nové situaci „postížení“ novou misí, kdy odjíždějí společně s českými vojáky „posílit východní křídlo NATO“ na území SR a Polska, kde sdílí společný osud i s jinými armádami NATO. Na 75 % českých vojenských duchovních se ale paradoxně shodlo na tom, že válka na Ukrajině víceméně neovlivňuje naši vojenskou či kaplanskou službu.

I když Slovenská republika jako stát hraničící s Ukrajinou a mající na starost hranice EU je tímto konfliktem zasažena více než ČR, i přesto na 25 % jejich duchovních působících v OS SR uvedlo, že se jejich služba nijak zvlášť nezměnila. Slovenští vojenští duchovní snad více řešili se svými vojáky možnost nasazení nebo rozšíření konfliktu, nicméně stejné téma bylo velmi často tématem rozhovorů i v AČR. Vojáci jsou si naprosto přesně vědomi svých povinností a úkolů, ale i přesto mnoho z nich trápí možnost nasazení blíže místu konfliktu. Obavy z války mají v podstatě stejné jako jiní lidé. Všichni vojáci si svoje povolání vybrali dobrovolně, přesto to neznamená, že prahnou po válce nebo zabíjení.¹³³ Otázka ostrého nasazení tedy v jejich hovorech velice často rezonuje. Nejde primárně o strach o vlastní život jako spíše o zabezpečení rodiny, obavy z rozšíření a zvětšení konfliktu a důsledků pro jejich nejbližší. Obavy také vzbuzuje otázka, zda armáda jako celek je schopna případný konflikt zvládnout, především materiálovým zabezpečením. To vše jsou legitimní otázky, neboť naše armády již dlouhá desetiletí žádným velkým konfliktem neprošly, a tudíž je pro obyčejné vojáky velkou neznámou případné zabezpečení. Vojenští duchovní mohou tedy napomáhat nasloucháním a povzbuzením, že jestliže není pochyb o tom, že by dotyční vojáci udělali maximum ve své službě, taktéž by jednali i druzí.

Konkrétní pomoc Ukrajině se též projevuje výcvikem ukrajinských vojáků. Tento výcvik zabezpečují armády zemí EU na svých územích. I Česká republika se zapojila do tohoto projektu, který nese oficiální název EUMAM.¹³⁴ Čeští vojáci

¹³³ Pokud se takovito jedinci hlásí do armády nebo ozbrojených sil, jsou v drtivé většině rozpoznáni již při přijímacím řízení ve vojenských nemocnicích díky vojenským psychiatrům či psychologům a nejsou do armády vpuštěni.

¹³⁴ European Union Military Assistance Mission.

takto pomáhají vycvičit a zdokonalit specialisty Ukrajinské armády, a to nejen zde v ČR, ale též v Polsku. I zde se snaží duchovní vyjít v pomoci maximálně vstříc. Vojenští kaplani jsou při výcviku v kontaktu s těmito vojáky a velmi často jim pomáhají zvládat jejich nelehký úkol rozhovory, nabídkou duchovního programu (modlitby, bohoslužby), půjčováním materiálu na volný čas (nejen sportovního, někteří kaplani půjčovali i vlastní hudební nástroje) a též v případě možnosti také nabídkou volnočasových aktivit. Je to velmi dobrá a zajímavá zkušenost, neboť se zde setkávají s lidmi, kteří většinou již prožili hrůzy války, případně se chystají na reálný konflikt. Při rozhovorech se otevírají různá témata týkající se partnerských vztahů i konfliktů svědomí. Rozhovory bývají vedeny někdy s tlumočením, někdy bez něj, v jejich rodném jazyce.¹³⁵

Je velká škoda, že vojenští duchovní nejsou přítomni u těchto výcviků pravidelně a jejich služba u ukrajinských vojáků není upravena systémově. Jejich přítomnost je daná pouze dobrými vztahy s plánovači nebo velitelem, který povolí jeho působení. Stává se tedy, že výcvik proběhne bez přítomnosti kaplana a ukrajinští vojáci pak jsou ochuzeni o možnost setkání s duchovním a bohoslužbu. Tato nekonceptnost je další výzvou pro vojenské duchovní.

Využití moderních technologií

O využití moderních technologií se zmínil jeden vojenský duchovní. Přesto si myslím, že tato možnost, novinka, má v současné pastorační službě své místo. Šlo o souběžnou činnost „na telefonu“ a pomocí internetu. Tato internetová pastorační a poradenská probíhala během pandemie covid-19 u vojenských duchovních v OS SR. Kdokoli měl možnost se obrátit na mailovou adresu, odkaz na stránkách DS, a napsat nebo zavolat. Je to určitě další možnost a cesta, jak se přiblížit lidem a umožnit i vojákům, kteří pracují mimo dosah duchovní služby, kontakt s vojenským kaplanem.

Tato služba by však měla být i nadále tzv. doplňkovou službou, neboť je víceméně jasné, že základ péče o vojáka bude vždy služba přítomností.

Priority duchovních v AČR a OS SR

Co je vlastně prioritou služby duchovních?

V našem článku se píše o službě vojenských duchovních, co všechno obsahuje, čím nebo kým se zabývá, ale je něco, čemu se dává v této službě před-

¹³⁵ Jak ukrajinsky, tak většina z nich neměla problém hovořit rusky. (Má vlastní zkušenost.)

nost? Existuje něco společného, co je v popředí zájmu všech vojenských duchovních?

Ve výzkumu, u duchovních působících v AČR, byl společným bodem více důraz na přítomnost mezi vojáky než nějaká konkrétní činnost. Na 70 % českých duchovních preferuje tuto dennodenní přítomnost a kontakt s vojáky. Tato každodenní přítomnost byla specifikována setrváváním v blízkosti vojáků, aby byl duchovní vždy k dosažení, pravidelným setkáváním, navazováním kontaktů, tzn. službou přítomnosti. Další zmiňovanou činností, kterou označilo na 15 % duchovních jako prioritní, byla modlitba.

U slovenských duchovních nejčastěji používaná forma byla stejně jako u českých, a to přítomnost mezi vojáky – 50 %. Pak již jednotlivci zdůrazňovali své priority ve službě jako rozhovory, vztahy, vlastní příklad. Jeden kaplan zmínil vysluhování svátostí a stejně tak intenzivnější budování vztahu s Duchem svatým.

Pokud se podíváme přímo do oficiálních dokumentů DS a porovnáme je, tak v případě AČR se v Dohodě o duchovní službě v resortu Ministerstva obrany v článku 7 nachází náplň služby kaplana. Taktéž v dokumentech DS na Slovensku v Konceptii rozvoja duchovnej služby v ozbrojených silách Slovenskej republiky v bodě 3.5.3¹³⁶ a v Konceptii rozvoja duchovnej služby v rezorte ministerstva obrany v bodě 2.1.12¹³⁷ je popsáno zaměření DS.

Na základě porovnání těchto dokumentů a též výpovědí samotných kaplanů je zřetelný rozdíl mezi DS v AČR a OS SR. Praktická činnost slovenských duchovních je spíše zacílená a směřuje k duchovním otázkám, otázkám víry a náboženství,¹³⁸ zatímco čeští duchovní se snaží vojákům pomoci spíše v lidské rovině, a to jak ve službě (v zaměstnání, vztazích na pracovišti apod.), tak i v soukromém životě (vztahy, rodina, smysluplné trávení času).¹³⁹

Služba vojenských duchovních, jak je vidět, se lehce liší, a to především tím, že každý vojenský kaplan je sám o sobě individualita, má různé zkušenosti, věk a též formaci. Přesto ve službě vojenských kaplanů, ať českých, nebo sloven-

¹³⁶ *Ordinariát os a oz sr*, dostupné z: <https://www.ordinariat.sk/data/files/425.pdf> [2025-02-29].

¹³⁷ *Ústredie ekumenickej pastoračnej služby v os sr a oz sr*, dostupné z: https://www.ustreps.sk/data/files/4738_koncepcia-rozvoja-ds_final-2022.pdf [2025-01-29].

¹³⁸ „Zároveň u nepokresťaných mám túžbu prispieť k búraníu nesprávnych predsudkov o kňazoch, veriacich a cirkvi.“

„Priblížiť život vo viere a na základe poznania a pozitívnych skúsenosti menili svoj názor na vieru a cirkev.“

„Udržiavať a budovať s vojakmi priateľské vzťahy kde môže prejsť bežný rozhovor ku katechizácii.“

¹³⁹ Těž i: „Snažit se naplňovat svým životem slova vojenské přísahy.“

ských, platí jistá nepsaná pravidla. Tato pravidla přesně vystihli dva vojenští kaplani ve svých odpovědích:

„Nejvíc se mi vyplatila poctivá práce ve prospěch vojáků.“

„Zrozumitelnost vo zvestování a službe, autentickosť, nápaditosť, ochota počúvať, pochopiť a ponúknuť iný pohľad na veci každodenného života.“

Závěr

Služba vojenských duchovních se v historii vyvíjela pomalu a postupně. Z prvních, tak trochu dobrodruhů a pionýrů se postupně vybudovala služba, jež je dnes nedílnou součástí všech armád NATO a též jiných armád světa. Velmi zajímavé je sledovat vývoj, kterým se duchovní služba v proměnách času a doby vydávala, i když písemných podkladů nebylo vždy mnoho. Tuto historii budeme mít možnost projít v některém z dalších čísel časopisu ThV. Dnešním tématem byla současná praxe vojenských duchovních v armádách ČR a SR. Pro lepší pochopení rozdílů v DS v AČR a OS SR bylo toto téma uvedeno krátkým historickým vhladem do historie DS zmínkou jednak o rozpuštění služby v padesátých letech, jednak o znovuoobnovení v devadesátých letech minulého století.

Oproti nejstarší historii DS je výhodou dnešní doby, a to hlavně díky elektronizaci, že již vzniká a uchovává se dost materiálů a textů, zabývajících se touto problematikou. Následně jsou tyto materiály snáze dostupné široké veřejnosti. Na druhou stranu můžeme pocítovat určitou nepřehlednost a roztroušenost takových informací. V tomto článku jsem se snažil uceleně představit současnou duchovní službu, a to tak, jak ji sám prožívám, jak je popsána v základních dokumentech duchovních služeb v AČR a OS SR, a zároveň jsem využil materiálů z dotazníkového šetření, který vznikl při psaní rigorózní práce.

Mezi oficiálními dokumenty české duchovní služby a slovenské duchovní služby jsou jisté rozdíly. Jde především o zaměření vojenských kaplanů a duchovní služby jako celku. Zatímco duchovní služby na Slovensku jsou dle platných dokumentů zaměřeny na věřící vlastních církví, české dokumenty hovoří o pomoci pro všechny vojáky. Slovenští duchovní mají tedy témata víry a náboženství naplánována cíleně, u českých duchovních je cítit vyšší opatrnost při předávání radostné zvěsti (evangelia) a jejich zacílení je spíše na zlepšení kvality života vojáků, a to jak v soukromém, tak profesním životě. Určitě není dobré zatracovat ten či onen přístup či nějaký považovat za lepší, neboť každý z nich je oprávněný a má své místo v místě a době, ve které je praktikován.

Dále jsme také mohli postřehnout jeden z největších rozdílů v praxi. Ta se týkala vysluhování svátostí a společných modliteb. Výsledky byly diametrálně odlišné. Zatímco duchovní v AČR bohoslužby slouží spíše výjimečně, popří-

padě pravidelně s minimální účastí, duchovní v OS SR vysluhování svátostí a modlitby staví jako jednu z priorit služby. Tento rozdíl přístupu je dán především celospolečenským nastavením a nasměrováním DS.¹⁴⁰

Nicméně v odpovědích konkrétních vojenských duchovních můžeme vnímat společné prvky, kterými jsou osobní rozhovory a přítomnost na různých zaměstnáních vojáků. Zde naši duchovní vidí pro svou práci největší prostor. Neboť jak si mohou vojáci na duchovní zvyknout, poznat je a seznámit se s nimi – než tak, že duchovní přijdou sami, aby byli na dosah. Vždy se totiž nejraději člověk svěří někomu, koho zná.

Téma současné služby duchovních v armádě jistě nebylo plně vyčerpáno, nicméně myslím si, že by každý čtenář mohl dojít k závěru, že tato služba je nejen důležitá a plnohodnotná jako každá jiná kategoriální pastorace,¹⁴¹ ale že i k církvím neodlučitelně patří. Zároveň můžeme rovněž vidět, že duchovní ve vojsku jsou plnohodnotnými „spolubojovníky“ těch, kterým přišli do armády sloužit. ■

Použitá literatura

- AMBROS, P. 2000. *O modlitbě*. Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, Cesta do třetího tisíciletí, 2000. 77 s. ISBN 80-86045-52-8.
- BEŇOVÁ, J.; BODOLLÓ, M.; DANGL, V.; FIAČANOVÁ, D. A HUČKOVÁ, D. 2016. *Sláva šlachetným IV*. Liptovský Mikuláš: Spolok Martina Rázusa, 2016. 288 s. ISBN 978-80-972016-2-3.
- BIELIK, E. 1901. *Geschichte der k. u k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*. Wien: Selbstverlage des Apostolischen Feld-Vicariates, 1901. 373 s.
- Dokumenty Duchovní služby AČR, Služební pomůcka*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – Agentura vojenských informací a služeb, 2006. 72 s.
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603 s. ISBN 80-7192-438-5.

¹⁴⁰ Dokumenty Ordinariátu a ÚEPS v Konceptii rozvoja duchovnej služby v ozbrojených silách Slovenskej republiky a v Konceptii rozvoja duchovnej služby v rezorte ministerstva obrany, a to v 3.5.3. a 2.1.12 (a), shodně popisují, že pastorační činnost zahrnuje konání bohoslužeb, udělování svátostí, konání pobožností a vyučování náboženství a duchovní vedení. Česká DS má ve svých dokumentech informaci, že vykonává a zabezpečuje duchovní službu... Je to velmi široce pojatá možnost konání jak bohoslužeb, modliteb, tak i duchovního vedení.

¹⁴¹ „Priestor pre pastoračnú činnosť sa našiel vždy, len bolo potrebné mať otvorené oči a využívať príležitosti.“

- FLOSMAN, M. 2015. *Padre a Rebe: vojenští duchovní československé zahraniční armády u Tobruku a Dunkerque*. Praha: EPOCH, 2015. Traumata války. 290 s. ISBN 978-80-7425-260-0.
- HÜNERMANN, W. 2009. *Mnich mezi vlky: Život sv. Jana Kapistrána, apoštola Evropy*. Karmelitánské nakladatelství, 2009. 232 s. ISBN 978-80-7195-265-7.
- Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. Praha: ZVON, 1994. ISBN 80-7113-082-6.
- KOLEKTIV AUTORŮ. 2018. *Duchovní na bojiskách evropských a světových vojen. V službě milosrdenstva I*. Bratislava: Ústredie ekumenickej pastoračnej služby v OS SR a OZ SR. Bratislava, 2018. 231 s. ISBN 978-80-973022-9-0.
- KOZLER, J. Předání zprávy o úmrtí – pomůcka pro velitele. 46 s.
- LAŇKA, J. I.; VAŇOUREK, M. 2022. *Bůh a armáda: historie a současnost duchovní služby Armády České republiky*. Brno: CPRESS, 2022. 306 s. ISBN 978-80-264-4445-9.
- LAŇKA, J. I.; RUML, P.; KNICHAL, J.; HUDOUSEK, V.; KLOUBEK, M.; MATOUŠEK, P.; PACNER, J.; PETERKA, Z. 2018. *Duchovní služba Armády České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Vojenský historický ústav (VHÚ) Praha, 2018. ISBN 978-80-7278-754-8.
- MARMION, C. D. 2024. *Kristus, život duše*. Brno: Petr Sypták, 2024. 445 s.
- TENORA, J. 1898. *Život a dílo P. Martina Středy z Tovaryšstva Ježíšova*. Brno: Dědictví sv. Cyrilla a Metoděje, 1898. 665 s.
- TOMEK, P. 2014. *Válečné záznamy Rudolfa Krzáká*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Vojenský historický ústav (VHÚ) Praha, 2014. 119 s. ISBN 978-80-7278-636-7.
- TRETERA, R. J.; HORÁK, Z. 2015. *Konfesní právo*. Praha: Leges, 2015. 414 s. ISBN 978-80-7502-118-2.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- Český statistický úřad. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/136000754/2501_1_6.pdf/5d126272-1dc7-47ea-8573-6981c8dbee6a?version=1.1.
- Dohoda medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami o výkone pastoračnej služby ich veriacim v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky*, dostupné z: <https://www.ustreps.sk/dohoda-medzi-sr-a-registrovanymi-cirkvami-a-nabozenskymi-spolocnostami/>.
- Koncepcia rozvoja duchovnej služby v ozbrojených silách Slovenskej republiky*, dostupné z: <https://www.ordinariat.sk/data/files/425.pdf>.

- Koncepcia rozvoja duchovnej služby v rezorte ministerstva obrany*, dostupné z: https://www.ustreps.sk/data/files/4738_koncepcia-rozvoja-ds_final-2022.pdf.
- Ordinariát os a oz SR*, dostupné z: <https://www.ordinariat.sk/data/files/425.pdf>.
- Pastorální teologie*, dostupné z: https://is.muni.cz/el/1441/podzim2010/Kv2BP_PAT1/um/Pastoralni_teologie.pdf.
- Rozkaz ministra obrany ze dne 1. února 2013, Etický kodex zaměstnanců Ministerstva obrany*, dostupné z: <https://acr.army.cz/assets/informacni-servis/povinne-informace/1-uredni-deska/16-9-20-predpis-eticky-kodex-priloha-2.pdf>.
- Sčítanie obyvateľov, domov a bytov*, dostupné z: <https://www.scitanie.sk/k-rimskokatolicemu-vyznaniu-sa-prihlasilo-56-obyvateľov>.
- Smlouva mezi Svätým stolcem a Českou republikou o některých právních otázkách*, dostupné z: https://mzv.gov.cz/file/5612552/CESKY_2024_10_20_Agreement_CZ_Holy_See_CZ_version_clean_for_Czech_Republic_sanitized_sanitized_CLEAN_final.docx.
- Sčítání 2021*, dostupné z: <https://www.scitani.cz/nabozenska-vira>.
- ŠULC, M. 2017. *Integrovaný záchranný systém v ČR a na Slovensku*, s. 67. Dostupné z: <https://theses.cz/id/7vnuj2/lz5.pdf>.
- ZHÁNĚL, I. 1905. *Z vojenské duchovní správy*. ČKD, 1905/3, 235-240 s. Dostupné z: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20958>.